

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Barbora Kubáčková, Dis.

**Vybrané organizace v ČR zabývající se prevencí a
pomocí v otázce sekt a jejich působení**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Marta Lucie Cincialová, Th.D.

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 14. dubna 2010

.....
Podpis autora

Poděkování

Děkuji své vedoucí Martě Lucii Cincialové, Th.D. za odborné vedení této bakalářské práce, za její trpělivost a za rady, které mi poskytla. Za poskytnutí rad bych v této souvislosti také ráda poděkovala panu Jaroslavu Hynkovi z Centra pro prevenci v oblasti náboženských sekt. V neposlední řadě děkuji své rodině a všem přátelům, kteří mi byli při psaní této práce oporou a povzbuzením.

Obsah

Obsah	4
Úvod	5
1. Otázka sekt	7
1.1. Vymezení základních pojmů	7
1.2. Charakteristické rysy sektářství	10
1.3. Postupy při získávání nových členů	13
1.4. Psychická manipulace	14
1.5. Dělení sekt.....	17
1.6. Lidé ohrožení vstupem do sekt.....	21
1.7. Příčiny vstupu do sekt	24
1.8. Důsledky působení sekt.....	28
2. Možnosti prevence a pomoci	31
2.1. Prevence	31
2.1.1. Stát a legislativa	32
2.1.2. Média.....	34
2.1.3. Rodina a přátelé.....	35
2.1.4. Úloha jednotlivce	36
2.2. Pomoc.....	38
2.2.1. Výstupové poradenství.....	39
2.2.2. Pastorační poradenství.....	41
2.2.3. Křesťanská pastorační péče.....	43
2.2.4. Svépomocné a podpůrné skupiny.....	45
2.2.5. Rady pro blízké členů sekt	46
3. Specializované organizace v ČR zabývající se problematikou sekt	48
3.1. Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů.....	49
3.1.1. Popis a cíle činnosti.....	51
3.1.2. Cílová skupina.....	54
3.1.3. Práce s klienty	54
3.1.4. Personální zajištění.....	56
3.1.5. Hodnocení činnosti.....	56
3.2. Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt	57
3.2.1. Popis a cíle činnosti.....	57
3.2.2. Cílová skupina.....	59
3.2.3. Práce s klienty	59
3.2.4. Personální zajištění.....	60
3.2.5. Hodnocení činnosti.....	60
Závěr	61
Prameny a literatura	63
Seznam příloh	66

Úvod

Současná tendence k sektářství souvisí především s novým zájmem o náboženství a spiritualitu. Po roce 1989 došlo v České republice k mnoha změnám, které zasáhly nejrůznější oblasti života společnosti. Změny se dotkly také náboženské svobody, která byla zaručena ústavou. To umožnilo svobodný projev a veřejné vystoupení církvím, sektám a novým náboženským hnutím, které do té doby nemohly být veřejně činné. „*Pokud jsme žili za komunismu v období zoufalého nedostatku duchovních hodnot, tak dnes stačí, aby do tohoto vyprahlého, hladového prostředí přišel jakýkoli duchovní balast, a prázdná schránka lidské spirituality zatouží po naplnění.*“¹ Dnes nám moderní civilizace umožňuje pohodlný, ale zároveň svým způsobem prázdný život. Lidé jsou znepokojeni budoucností, prožívají krize identity, trpí ztrátou směru, frustrací, pocitem beznaděje, prázdnoty, cítí se sami doma, ve škole, v práci, ve městě, ztraceni v anonymitě. Podobné pocity mohou vyvolat přání a potřeby, které se mohou stát základním motivem pro obrat směrem k sektám.

Všeobecně lidem chybí také vědomosti v oblasti náboženství. Veřejné školství ani v dnešní době neposkytuje dostatek spolehlivých religionistických informací, což má za následek, že lidé nejsou připraveni na setkání s pestrou škálou sekt a nových náboženských směrů. Rozhodujícím pro ně zůstává spíše přesvědčivost nebo naléhavost dané nabídky než její skutečný obsah, což může být jeden z mnoha aspektů, kterého sekty vědomě či instinktivně zneužívají.² Tato nevědomost může být alespoň z části kompenzována preventivními opatřeními, která u nás poskytují specializované organizace, zabývající se problematikou sekt a nových náboženských hnutí.

Volba tématu je úzce spjata s mou absolventskou prací Sekty, jejich psychosociální dopad na člověka a možnosti pomoci, obhájenou v roce 2009. Celá práce je protkaná informacemi z absolventské práce, které zde najdeme zkrácené, rozšířené či doplněné o nové pohledy dalších autorů. V této práci se již nezaměřuji na psychosociální dopad na člověka při pobytu v sektě. Cílem nynější práce je seznámit s možnostmi prevence a pomoci v otázce sekt a jejich působení, a podat ucelený přehled o vybraných institucích a jejich činnosti, které se v současné době na našem území touto problematikou zabývají. Vybranými institucemi jsou v tomto případě

¹ KAŠPARŮ, M. *Z pláště a dalmatiky*. Brno: Cesta, 2006. s. 87.

² Srov. ŠTAMPACH, I. *Přehled religionistiky*. Praha: Portál, 2008. s. 186-188.

Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů a *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt*, neboť se touto problematikou zabývají v největší míře. To vše za pomoci teoretické metody, kterou jsem si zvolila.

K vypracování mé bakalářské práce mě vede především touha o ucelení a prohloubení svých znalostí v této problematice, protože napsání absolventské práce ve mně vyvolalo mnoho dalších otázek, na které bych chtěla najít odpověď nejen prostřednictvím studia další literatury, ale také pomocí setkání s odborníky specializovaných institucí, kterým nechybí v této oblasti i praktické zkušenosti.

Práce je koncipována do tří hlavních kapitol. První kapitola je zaměřena na otázku sekt. Definuje několik základních pojmů, včetně problémového výrazu sekta, vyjmenovává základní rysy sektářství, objasňuje v čem je zakotveno nebezpečí sekt, uvádí jejich dělení, popisuje příčiny vstupu do sekt a důsledky, které může pobyt v sektě člověku přinést. Druhá kapitola seznamuje, jakým způsobem se aktéři, od státu až po jednotlivce, mohou podílet na poli prevence. Dále popisuje možnosti následné pomoci, kterou lze nabídnout v případě selhání preventivních opatření. Závěrečná kapitola popisuje činnost specializovaných institucí *Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů* a *Centra pro prevenci v oblasti náboženských sekt*, které v současné době působí na našem území.

1. Otázka sekt

Žijeme ve světě, ve kterém každý z nás hledá své místo. Místo, kde bychom mohli naplnit naše nejnítěrnější touhy. Možná touhu po lásce, přátelství, přijetí, nalezení smyslu života. Zejména mladí lidé často urputně hledají způsob, jak své touhy plně uspokojit. Setkání se sektami může být v tomto případě obrovským pokušením, ale zároveň nebezpečím, které však nemusí být, jak později uvidíme, zcela zřejmé a na první pohled viditelné. Právě ony nám často nabízejí to, po čem nejvíc toužíme. Dostává se nám zde jednoduchých odpovědí ohledně životních problémů a otázek po smyslu života, aniž bychom se nad nimi museli více zamýšlet. Vždyť pravda je přece tak jednoduchá. Jejich morální autorita bývá pro mnohé lidi pohodlná. Jednak jim poskytuje falešnou iluzi bezpečí, lásky a přijetí, ale především je zbavuje tíživé nutnosti rozhodovat se samostatně při řešení situací, které s sebou běžný život přináší. „*Leckterý člověk neví, co chce, a dokonce ani, co by chtít měl. Proto se lidé utíkají ke konformitě s masovou kulturou nebo se nechávají spoutávat totalitarismem, který má dnes mnoho podob (sekty, politický extremismus). Obojí je výrazem rezignace na vlastní svobodu a odpovědnost.*“³ I to mohou být jedny z mnoha důvodů, proč lidé vstupují do podobných skupin. Tato problematika ovšem není novodobou záležitostí. S její existencí se můžeme setkat již v minulosti. Jestliže staré víry nepřinášely odpovědi na otázky, přicházely víry nové, které ji měly. Proto i dnes stále vznikají nové náboženské skupiny.

1.1. Vymezení základních pojmů

Slovo *sekta* pochází z latinského slova *secare*, což znamená oddělit neboli odštěpit či z latinského slova *sequi*, což znamená následovat. Původně tento pojem označuje náboženskou či nenáboženskou skupinu, která se odštěpila od větší zavedené skupiny a ubírá se svým vlastním směrem. Tyto sekty pak mohou mít s původní skupinou společné části určitých zásad, víry a praktik, ale odlišují se doktrínou, která vedla k jejich oddělení. Z dlouhodobého hlediska je třeba říci, že význam slova sekta se posouvá. Pro to, pro co se v češtině vžilo slovo sekta, má

³ NAVRÁTIL, P. „Humanistické a existencionální teorie“ In Matoušek, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. s. 212.

dnešní angličtina výraz destruktivní kult. V 60. letech 20. století se objevila ve značné míře nová náboženská hnutí. Ti, kdo chtěli chránit dosavadní podobu náboženské scény a obávali se nových jevů, použili místo nepraktického tříslavného názvu slova sekta. Dnes běžně užívané slovo sekta nemá jen označující charakter, ale také hodnotící.⁴ Aby bylo tohoto označení oprávněně užito, musí taková společnost vykazovat určité znaky. Slovem sekta lze označit skupinu, ve které převládají sklony k autoritářství, uzavřenosti, fanatismu, fundamentalismu, selekci informací nebo která nějakým způsobem poškozují své členy a má protispolečenský charakter.⁵ Nelze však říci, že by všechny znaky byly přítomny u všech společností, které jsou jako sekty obvykle označovány, mohou se vyskytovat také izolovaně. Podle odborníků, pohybujících se v této problematice, není definice sekty zcela jednoznačná. Může se například lišit v závislosti na tom, čemu věří nebo jaké hodnoty zastává její autor.⁶ „*Sekta rozhodně není exaktním pojmem. Jeho vymezení není tak přesné, aby se dalo v každém jednotlivém případě jednoznačně rozhodnout, zda ta která společnost je či není sektou. Je také zřejmé, že některé sektářské tendence se mohou projevat i v tradičních náboženských společnostech. Autoritativní vedení je například vlastní katolické církvi, zejména v některých jejích řeholních řádech, ale při konkrétním srovnání se ukáže hluboký rozdíl. Fundamentalistické tendence v některých protestantských církvích také samy o sobě nestačí na to, aby mohly být označeny za sekty.*“⁷ V této práci je slovo sekta užívané jako výraz pro skupiny, které mohou být svou mentalitou nebezpečné pro život člověka například používáním praktik psychické manipulace.

Termín *nová náboženská hnutí* je neutrálnější než *termín sekta*. Jsou výrazem protestu proti stávajícím náboženským poměrům a svou existencí a svými praktikami jsou pro většinovou společnost výzvou. Lze je chápat jako alternativu vůči institucionalizovaným náboženstvím a převládající kultuře. Nabízejí náboženskou vizi světa a prostředky k dosažení cílů (transcendentální poznání, duchovní osvícení, seberealizace apod.).⁸ Zdá se, že vznik tzv. nových náboženských hnutí, je zapříčiněn reakcí na ekonomické, společenské, náboženské a jiné krize. Dosud zastávané hodnoty a objasnění jevů či reality již není dostatečné, což má za následek, že lidé se více zajímají o nové náboženské hodnoty. V období změn a nejistot pak společnost tato hnutí mnohem lépe přijímá, protože hledá jistotu a ukotvení. Tento pojem však nelze chápat jako

⁴ Srov. ŠTAMPACH, I. *Přehled religionistiky*. s. 181-183.

⁵ Srov. PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. Praha: Lidové noviny, 1997. s. 10.

⁶ Srov. ENROTH, R. *Za novými světy*. Praha: Návrat domů, 1995. s. 8.

⁷ Srov. ŠTAMPACH, I. *Sekty a nová náboženská hnutí*. Praha: Oliva, 1995. s. 5.

⁸ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*. Brno: MU, 1997. s. 21.

synonymum ke slovu sekta.⁹ „Musíme vždy souborně mluvit o sektách a nových náboženských hnutích. V konkrétních případech můžeme připomínat sektářské prvky, které se tam uplatňují.“¹⁰

Další pojem úzce spojený s touto problematikou je *kult*. Kult pochází z latinského slova *cultus* – uctívat, pěstovat. Tento pojem vyjadřuje určitou náboženskou praxi. Zahrnuje veškeré úkony, týkající se božského nebo posvátného. Zejména v zahraniční literatuře je tento pojem používán také s přívlastkem *destruktivní* a nahrazuje se jím termín sekta. „Kromě termínů *kult* a *sekta* používají mnozí odborníci a vysokoškolsky vzdělaní komentátoři k označení nových a netradičních náboženských skupin termíny jako *nekonvenční náboženství*, *vznikající náboženství*, *nenormativní náboženství*, *okrajová náboženská hnutí* a *nejčastěji nová náboženství*.“¹¹

Mnoho skupin často bývá určitého náboženského rázu. Proto další pojem, který si přiblížíme, je *náboženství*. Přesná definice tohoto pojmu zatím neexistuje. Je to pojem abstraktní, k němuž dospíváme na základě mnoha myšlenkových pochodů. Můžeme na něj nahlížet z různých úhlů pohledu. Náboženstvím je možné označit například specifickou formu víry člověka v něco, co jej přesahuje. Může to být víra v Boha, vyšší princip, ideál, který člověk bere vážně, který mu vysvětluje smysl života, vznik světa, ukazuje mu mravní hodnoty a je mu posilou v životě. Lze jej definovat také jako reálný, životní, osobní vztah člověka k transcendentní skutečnosti.¹² A právě tato přirozená touha věřit v něco vyššího může vést člověka ke členství v určité náboženské skupině.

Církví je podle tradiční terminologie křesťanská náboženská společnost, i když to o sobě přímo v názvu neříká, například Jednota bratrská. Teologicky se mluví o církvi jako souhrnu všech křesťanů. Problém tvoří náboženské společnosti mimo křesťanství, které se samy v názvu označují jako církve jako Scientologická církev. Výraz církve je často mnohými používán pro kteroukoli náboženskou společnost, a to i pro tu, již to není milé (židé aj.).¹³

⁹ Srov. Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt [online] c1998-2004, poslední revize 20. 3. 2005 [cit. 2009-12-07]. Dostupné z: <<http://cpons.webpark.cz/slovník.htm>>.

¹⁰ ŠTAMPACH, I. *Sekty a nová náboženská hnutí*. s. 5.

¹¹ ENROTH, R. *Za novými světy*. s. 9.

¹² Srov. ŠTAMPACH, I. *Malý přehled náboženství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. s. 10.

¹³ Srov. ONDRÁČKOVÁ, D., J. *Sekty clanek.pdf*. s. 3 [online] c2010, poslední revize 28. 3. 2010 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/sekty-a-nova-nabozenska-hnuti-bezpecnostni-hrozba.aspx>>.

1.2. Charakteristické rysy sektářství

Na začátek je nutno podotknout, že ne každá skupina musí být nebezpečná pro život člověka. Nebezpečnými se stávají až tehdy, když se snaží dělat vše proto, aby člověka zbavily svobodného myšlení a jeho vlastního rozhodování. Rozhodujícím zůstává, zda člověk, který do ní vstoupil, má možnost ji také svobodně opustit. „*Když vůdcové některých sekt prohlašují, že jejich členové mají možnost kdykoliv ze skupiny odejít, není to pravda. Ano, dveře jsou otevřeny, ale o skutečnou svobodu nejde, neboť členové jsou ochromeni strachem ze světa, který se za těmito dveřmi nachází. Mají pocit, že ve skupině jsou skutečně šťastni, protože ji považují za ostrov spásy uprostřed démonické říše hrůzy a zla. A kdyby odešli, domnívají se, že by zahynuli strašlivým způsobem v tragických neštěstích plných bolesti a utrpení*“¹⁴

Destruktivní kultury bývají v mnoha případech zaměřeny proti lidskosti člověka. Mohou tvrdit, že člověk se musí zcela odevzdat svému osudu a nelze proti tomu nic dělat nebo mohou být zastánci názoru, že každý se má starat jen sám o sebe a svoje vlastní blaho, bez ohledu na lidi kolem sebe.¹⁵ „*Stejně důležité je podívat se, jak tato skupina ovlivňuje lidské životy. My lidé nejsme těl zbavené intelektu. Máme citové a tělesné potřeby. Žijeme v síti vztahů, do nichž patří rodina, spolupracovníci, přátelé a sousedé. Dobré náboženství musí mít zdravé učení a musí kladně ovlivňovat každodenní život jeho vyznavačů.*“¹⁶ U obzvlášť nebezpečných a destruktivních kultů může docházet také k citovým deprivacím, fyzickému týrání, sebevraždám nebo vraždám. Shrnuto slovy: „*Odmítána a potírána by měla být taková seskupení proto, že zastávají takovou představu o člověku, která nemá nic společného se solidaritou, spravedlností, svobodou a rovností, a také proto, že lidem, kteří se k nim připojí, nedávají možnost skupinu opět opustit.*“¹⁷

Jak jsem se již zmínila v úvodu, definice sekty není zcela jednoznačná. Nových náboženských hnutí totiž neustále přibývá a nelze je všechny podrobně zmapovat nebo přesně určit jejich specifika. Je ovšem možné alespoň vyjmenovat a popsat několik základních rysů, které můžeme u většiny sekt očekávat. Ve všech nalezneme některé z nich, nicméně ne všechny se vyznačují všemi těmito znaky.

¹⁴ NOVOTNÝ, T., OPATRŇNÝ, A., REMEŠ, P., VOJTÍŠEK, Z. *Zneužití náboženství*. Praha: Oliva, 1996. s. 23.

¹⁵ Srov. WIEBEUS, H. O. *Sekty a lovci duší*. Plzeň: Nava, 2006. s. 32.

¹⁶ ENROTH, R. *Za novými světy*. s. 156.

¹⁷ WIEBEUS, H. O. *Sekty a lovci duší*. s. 37.

Jeden z nejčastějších rysů všech sektářských skupin je panovačné vedení. V každé takové skupině nalezneme charismatického, osobním kouzlem obdařeného, živého vůdce, který je centrem skupiny a vyžaduje od svých členů absolutní věrnost a oddanost. Vůdce bývají obvykle obdařeni zvláštním darem, který se nazývá charisma. Podle psychologie lze charisma definovat jako výjimečnou vlastnost osobnosti člověka, který se vyznačuje osobním kouzlem a přitažlivostí. Takový člověk má dobře vyvinuté komunikační schopnosti, kterými dokáže ovlivňovat ostatní lidi a budit jejich nadšení. Charismatická osobnost se také vyznačuje velkou vnímavostí pro emoce druhých.¹⁸ Pak už záleží pouze na tom, pro jakou věc je takové obdarování využito. Vůdci sekt obvykle využívají své charisma spíše pro zlo než pro dobro, protože se stává vhodným nástrojem pro ovládání druhých. Bývají obdařeni i dalšími vlastnostmi. Milují sami sebe, aniž by jevil skutečný zájem o druhé. Nemusejí mít jasno v otázce dobra a zla, tudíž nemají výčitky z manipulování druhých lidí. Je možné, že mnozí představitelé sekt byli svého času také obětí psychické manipulace. Pro toho, kdo opustil skupinu bez pomoci poradců, je snadné použít, co se naučil. Vůdce často trpí také pocitem méněcennosti a svou povahou bývají asociální. Potřebují pozornost a moc nad lidmi. Ne vždy jde pouze o prohnané podvodníky, kteří chtějí získat peníze. Nebezpečím může být i psychická labilita těchto lidí. Většina vůdců totiž věří ve své božské poslání. Věří, že jsou mesiáši nebo osvícení.¹⁹

Podle Abgralla lze rozdělit vůdce do čtyř skupin. V první skupině jsou myslitelští učitelé v ušlechtilém slova smyslu. Nevylučují se však odchylky v ideologii či v chování. Do druhé skupiny spadají podvodníci, kteří pouze umějí využít lidské důvěřivosti. Ve třetí skupině jsou duševně nemocní, nejčastěji paranoici nebo lidé trpící halucinacemi. V poslední skupině jsou pak lidé, kteří se od své osobní vize dostali až k patologickému vnímání skutečnosti.²⁰

Funguje zde určitý systém hierarchie, nejčastěji shora dolů. Vůdce má tedy autoritu jak nad učením, tak i nad praxí, a členové přijímají veškeré jeho výklady bez zpochybňování.²¹ Vyznání, praxe a hodnoty jsou ve většině sekt v protikladu k vyznáním, praxím a hodnotám převládající kultury. S tímto opozičním charakterem souvisí výlučnost sekt. Prohlašují, že pouze daná skupina je ta jediná, která má „pravdu“. Nejsou otevřené pro nové věci, ale uznávají pouze

¹⁸ Srov. *Wikipedie otevřená encyklopedie* [online] c2010, poslední revize 15. 1. 2010 [cit. 2010-01-18]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Charisma>>.

¹⁹ Srov. HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994. s. 140.

²⁰ Srov. ABGRALL, J. M. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 1999. s. 46-47.

²¹ Srov. ENROTH, R. *Za novými světy*. s. 14-15.

svůj názor. Nepřístupují na rozumné argumenty a nelze s nimi příliš diskutovat. Nesnesou odlišný názor nebo jakýkoliv odpor. Mají sjednocovací schopnost a to zejména vůči svým nepřátelům. Pro lidi, kteří trpí pocitem méněcennosti, znamená členství v takové sektě zvýraznění jejich osobnosti. Veškeré duchovní záležitosti i drobnosti každodenního života se řídí nejrůznějšími pravidly a zásadami, které musejí být dodržovány. Je to jedna z možností, jak ovládat konkrétní stránky života členů skupiny. Není neobvyklé také diktování stylu oblékání, délky vlasů či druhu povolených ozdob, je-li nějaké zdobení vůbec povoleno. Proti vzpurným členům bývají pohotově uplatňovány nejrůznější sankce. Ti, kteří neprojevují dostatečnou oddanost, mají příliš mnoho otázek, neřídí se pravidly nebo se otevřeně bouří, jsou potrestáni, formálně vyloučeni nebo jsou pouze požádáni, aby skupinu opustili.²²

Další z důležitých rysů je důraz, který sekty kladou na zkušenost, pocity a emoce. Potlačují tak racionální myšlení a snižují hodnotu poznání a vzdělání člověka. Mohou mít snahu omezovat styky s okolním světem. Svět kolem je členům obvykle prezentován jako nebezpečný a zlý. Wiebeus to vystihl slovy: „*Pro ně je svět špatný. V odmítání většiny lidí rozpoznávají moc zla. Většina lidí podle jejich mínění propadla svodům světa. Zájmy těchto nevěřících jsou prý pouze požitek, peníze nebo sex.*“²³ Z toho vyplývá, že si budují svůj vlastní svět. Proto lidé, kteří do sekt vstoupí, mohou po čase opouštět své rodiny, přátele a zaměstnání nebo omezí dosavadní kontakt s nimi na minimum, aby se zde mohli plně realizovat. Sektářské náboženství může být charakteristické také utajováním svých struktur, nauk nebo praxí, které aplikují. Právě proto bývá těžké každou skupinu zmapovat a určit její přesná specifika. „*Sekty se mimo jiné vyznačují tím, že z určitého hlediska tají to, co později učí a vyžadují, a že různými způsoby retardují svobodu člověka, určitým způsobem jím manipulují a mnohdy dosahují výsledků, srovnatelných s pověstným vymýváním mozků.*“²⁴ U některých náboženských sekt se můžeme setkat také se znakem mesianismu, kdy její stoupenci očekávají konec světa, čímž sekta vyvíjí psychický nátlak na své členy.²⁵ Charakteristické jsou také postupy, které používají při získávání svých stoupců.

²² Srov. ENROTH, R. *Za novými světy*. s. 15-17.

²³ WIEBEUS, H. O. *Sekty a lovci duší*. s. 18.

²⁴ NOVOTNÝ, T., OPATRŇNÝ, A., REMEŠ, P., VOJTÍŠEK, Z. *Zneužití náboženství*. s. 18.

²⁵ Srov. ENROTH, R. *Za novými světy*. s. 16-18.

1.3. *Postupy při získávání nových členů*

V předchozí kapitole jsme se seznámili s charakteristickými a nejčastěji vyskytovanými rysy, které nám mohou pomoci při rozpoznávání toho, zda se jedná či nejedná o sektu. Předpokládám, že pokud lidé mají alespoň základní informace o těchto rysech a vůbec o této problematice, existuje menší pravděpodobnost, že do podobné skupiny vstoupí. Nevědomost v této oblasti může naopak přispět ke členství ve skupině. Abychom pronikli ještě hlouběji do otázky sekt, seznámíme se s některými postupy, které slouží k nalákání a získání potencionálních členů. K tomu může sloužit funkce tzv. *přesvědčovatele*, která je většinou přidělena speciálně vybraným lidem ze společenství. Přesvědčovatel však nemusí být nutně omezen pouze na jediného člověka. Takovou funkci může zastávat i menší skupina lidí nebo dokonce skupina samotná.²⁶ Účelem celého přesvědčování je jedině. Docílit toho, aby člověk souhlasil s návrhem, který je mu předložen. Nejdůležitější roli hraje dojem, který si lidé o přesvědčovateli vytvoří při prvním kontaktu.

Jeden z velkých omylů mnoha lidí bývá představa, že člověk propagující sektu bude někdo nepříjemný, nesympatický, případně velmi dotěrný, který se nám snaží vnutit něco, co vlastně vůbec nechceme. Jenže pravda je zcela opačná. Často to bývají lidé příjemní, sympatičtí, komunikativní, mohou působit důvěryhodně a seriózně. Zkrátka tak, že by nás nenapadlo, že tento hodný a přátelský člověk by nás chtěl nalákat do nějakého pochybného společenství. Jeho umění není založeno na logice a rozumu, ale především na citech a emocích, protože naše city jsou mnohem lépe manipulovatelné než naše myšlení. „*Nedokazuje, ale dojíká. Neodpovídá, ale ohromuje. Neustále porušuje tichou společenskou smlouvu o opravdové komunikaci, předpokládající upřímnost a pravdomluvnost.*“²⁷ Cílem je ovšem jedině, přilákat lidi. Jeho nástrojem jsou především techniky přesvědčovací komunikace, které jsou určeny obchodníkům nebo odborníkům na marketing a reklamu. Snaží se vyvolat dojem, že přistoupení k dané sektě závisí pouze na svobodném rozhodnutí dotyčné osoby. Běžný člověk, který se nepohybuje v oblasti obchodu či reklamy, pak jen těžko rozezná působení těchto a podobných technik přesvědčování.

²⁶ Srov. ABGRALL, J. M. *Mechanismus sekt.* s. 85.

²⁷ *Tamtéž*, s. 86.

Po navázání přátelského kontaktu většinou následují nabídky ve formě darů, knih, kurzů, nebo víkendového odpočinku s příjemnými lidmi, a to vše zcela zdarma na náklady společenství. Jistě málokdo by odolal této lákavé nabídce. V této chvíli je využíváno automatického lidského jednání, které se nazývá reciprocita. Tito lidé totiž moc dobře vědí, že pokud nám něco darují, zůstane v nás pocit, že něco dlužíme zpátky. Je přirozenou součástí našeho každodenního života, že abychom se cítili dobře, potřebujeme se obdarovat vzájemně. Pokud se tak nestane, cítíme se vůči druhému zavázáni. Když jsme pak pozváni na takový neplacený kurz, cítíme se zavázáni a zůstaneme tam třeba celý den, i přesto, že nás samotný kurz příliš nezaujal.

Hojně používána je také technika, nazývána bombardování láskou. Tato technika využívá přirozenou touhu člověka po lásce, jakožto základní lidské hodnotě, kterou každý z nás potřebuje. Nedílnou součástí této metody tvoří verbální a neverbální komunikace. Z verbální komunikace používá zejména naslouchání a bezpodmínečné schvalování. Z neverbální pak oční kontakt, doteky, pohlazení nebo objímání.²⁸ Skrze tuto techniku pak člověk lehce uvěří tomu, že potkal nového přítele a nikoliv manipulujícího člena sekty.

To, že jsou lidé vlákáni do sekty skrze přesvědčovatele, je pouze jedna z možných variant. Mnohem častěji se však setkáváme s tím, že se lidé dostanou do těchto společenství skrze své přátele, členy rodiny, kolegy z práce nebo spolužáky ze školy, kteří se již se sektou setkali osobně. Paradoxně se stává, že cestu do sekty připraví člověku právě lidé, které má rád a kterým důvěřuje.²⁹ Pokud se například rodiče stanou členy některé sekty, je možné, že v tomto duchu budou vychovávat také své děti, které pak nemají žádnou šanci tomuto životu uniknout.

1.4. Psychická manipulace

Psychickou manipulací se rozumí zneužití převahy informací, intelektu, výřečnosti, momentální situace nebo různých psychotechnik k ovlivnění rozhodování a jednání druhých lidí, za účelem vlastního prospěchu, či prospěchu určité skupiny.³⁰ Lze ji chápat také jako systém, který rozkládá lidskou identitu. Naše identita se skládá z různých složek, jako je chování, jednání, způsob myšlení nebo emoce. Tyto jednotlivé složky pak tvoří určitý celek. Vlivem manipulace

²⁸ Srov. PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. s. 62-68.

²⁹ Srov. WIEBEUS, H. O. *Sekty a lovci duší*. s. 34.

³⁰ Srov. *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt* [online] c1998-2004, poslední revize 20. 3. 2005 [cit. 2010-01-13]. Dostupné z: <<http://www.cpons.webpark.cz/manipul.htm>>.

bývá původní identita, která je výsledkem rodinného prostředí, výchovy, přátelství a především svobodné volby, zatlačena do pozadí identitou novou, kterou by si člověk sám pravděpodobně nevybral, kdyby nebyl vystaven velkému společenskému tlaku.³¹ Obvykle se projevuje změnou osobnosti a přerušáním dosavadního způsobu života. Způsoby psychické manipulace, se kterými se nyní seznámíme, rozhodně nejsou závazné pro každou sektu. Může se také stát, že v některé se nesetkáme ani s jedním z nich. Jednou z technik mohou být tzv. změněné stavy vědomí, kterých lze dosáhnout pomocí meditace, dechových cvičení, společných zpěvů, zvláštních zvukových nebo světelných efektů. Tyto techniky mohou navodit i stavy v podobě vidění či slyšení. „*Během takového stavu stále vnímáme, co se kolem nás děje, ale nejsme schopni o tom přemýšlet a hodnotit to, neboť naše vědomí je někde jinde. V takovém rozpoložení jsme ochotni přijmout cokoliv, co se nám někdo jiný snaží vnutit.*“³²

Všechno, co se v sektách odehrává je zaměřeno především na emoce člověka nikoliv na jeho intelekt. I pokud jde o učení vůdců. Posluchači skrze takové učení mohou nabýt například přesvědčení, že spoluprací se společenstvím se budou podílet na lepším fungování světa a společnosti. Na vůdcovo učení zcela spoléhají, aniž by používali své kritické myšlení, neboť zcela věří v jeho neomylnost. Kromě vytváření pozitivních emocí dokáží sekty v člověku evokovat také emoce negativní. Mohou člověku hrozit koncem světa, smrtí na závažnou chorobu nebo záměrně vyvolávat pocity viny za život, jaký člověk žil, než konvertoval do společenství. „*Obecným znakem sekt je skutečnost, že kladou veliký důraz na indukci polárních emocí strachu a lásky, a to tak, aby toto ve svém souhrnu působily atomisticky a připoutávaly člověka k dané skupině. V popředí stojí láska k organizaci, v pozadí strach ze světa mimo ni.*“³³

Izolace od vnějšího světa bývá také nástrojem ke snadnější manipulaci. Jestliže člověk přerušil kontakt se svými blízkými, stává se pak na sektě mnohem více závislý, protože už nemá nikoho, ke komu by se vrátil.³⁴ V těchto situacích je velmi důležité, aby kontakty nebyly zpřetrhány oboustranně. I přes případný nezájem ze strany člena rodiny bychom měli zůstat vytrvalí a otevření pro jeho případný návrat a obnovení vztahu s ním. Izolací od vnějšího světa získávají členové také pocit nadřazenosti a vyvolení. Proto často opouští své rodiny nikoliv z donucení, ale z vlastního rozhodnutí.

³¹ Srov. HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. s. 85-87.

³² PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. str. 72.

³³ NOVOTNÝ, T., OPATRŇÝ, A., REMEŠ, P., VOJTÍŠEK, Z. *Zneužití náboženství*. s. 23.

³⁴ Srov. PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. s. 69-80.

V sektě se také mohou snažit o oslabení pozornosti člověka na minimum. Pozvání na dlouhé semináře či kurzy, které se táhnou do pozdních večerních hodin, bez přestávky, člověka natolik unaví, že už si jen těžko uvědomuje, co se kolem něho vlastně děje. Spíše se začne orientovat na své nitro. Informace bývají často vybírány tak, aby účastníka zcela zahltily a popřípadě dezorientovaly. Avšak informace, týkající se samotných sekt, jsou vždy propouštěny postupně, nikoliv najednou. Celá pravda o tom, co skupina skutečně dělá, mnohdy vychází na povrch až ve chvíli, kdy je na ní člověk zcela závislý a nemá možnost, kam by se vrátil. V důsledku takové situace, pak člověk není schopen odejít i přes to, že nově zjištěné skutečnosti mu nevyhovují nebo s nimi nesouhlasí. Aby byla závislost ještě více upevněna, sekta vede své členy k tomu, aby jejich mysl byla zaneprázdněna přemýšlením o jejich záležitostech, nikoliv o světě. Je možné, že členové ztratí i své soukromí, které bývá nahrazováno celodenním programem. Každý okamžik je zaplněn prací, přednáškami a jinými aktivitami. Následkem toho se člověk stává pasivním, protože dělá stále jen to, co se mu nadiktuje. Vyzdvihovány zde jsou především potřeby skupiny, nikoliv jednotlivce. „*Jakýkoliv projev individualismu se potírá. Každý dostane přiděleného trvalého kamaráda nebo je včleněn do menší skupiny tak pěti šesti lidí.*“³⁵ V podstatě jedinec bez skupiny, která má patent na pravdu a moc rozhodovat, se stává nedůležitým. Členové pak mohou být přesvědčeni, že odchod od takové skupiny jim bude přítěží nejen na zemi, ale také na věčnosti.

Dalším nástrojem pro manipulaci bývá systém pochval a trestů. Pochvalou zde může být odhalení určitého tajemství nebo přiblížení se vůdci. Trestem naopak bývá veřejné ponižení, vykonávání podřadných prací nebo vyloučení ze společenství. Přísná organizační struktura, neumožňuje komunikaci jinak než shora dolů. Od členů to tedy vyžaduje absolutní poslušnost bez zbytečných otázek. Případné porušení daných pravidel bývá potrestáno. Trest pak u člověka zapříčiní pocit viny, který často vede ke ztrátě sebejistoty.

Každou sektu tvoří určitá skupina méně nebo více lidí, což umožňuje manipulaci pomocí tlaku skupiny. Přirozenou touhou každého člověka je potřeba někam patřit, být součástí celku, ve kterém se cítí dobře a kde ho ostatní lidé uznávají. Pomocí skupin probíhá také celoživotní proces socializace, dávají nám identitu a určitým způsobem nás ovlivňují. „*Aschovy výzkumy konformity a Milgramovy výzkumy poslušnosti ukazují, že lidé jednají úplně jinak, jsou-li s dalšími lidmi, než*

³⁵ HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. s. 94.

když jsou sami.“³⁶ Ve skupině od nás totiž každý očekává, že se budeme nějakým způsobem chovat, a to nás ovlivňuje. A podobně to platí i v sektách s tím, že: „*Rozdíl mezi nebezpečnými sektami a jinými sociálními skupinami je ten, že sekty užívají těchto technik k tomu, aby své věřící zmanipulovali natolik, že už to není společensky i eticky přijatelné.*“³⁷

Jiné prostředky, které mohou být použity k dosažení poslušnosti svých členů, jsou oběť, investice, odklon od světa, společenství, odumírání a proměna. Lidé, kteří se rozhodnou vstoupit do sekty, mohou být požádáni vzdát se něčeho, co je jim milé, například alkoholu, společenského vyžití nebo televize. V horším případě bývají vyzváni k tomu, aby odevzdali veškeré své úspory a majetek ku prospěchu skupiny. Čím více totiž do skupiny investujeme, tím více k ní potom přilneme. S tímto přilnutím souvisí i odklon neboli izolace od světa, o které jsme se zmiňovali. Pokud lidé ve skupině mezi sebou vytvoří silné vztahy a vyznávají stejnou víru či hodnoty, sílí mezi nimi také pocit společenství a zároveň vliv skupiny na každého člověka. Odumíráním se zde rozumí, že člověk může trpět tzv. naučenou bezmocí, která bývá způsobena neustálým přesvědčováním o své bezcennosti a špatnosti, pokud by člověk sektu opustil. Proto se stává, že lidé zůstávají ve společenství jen ze strachu, že už je nepřijme jiná skupina nebo jejich rodina. Poslední z prostředků je proměna. Ta se děje skrze různé společné rituály, které způsobují, že se členové cítí vyvoleni a mají pocit, že jsou významnou součástí skupiny.³⁸

1.5. Dělení sekt

Sekty³⁹ lze dělit podle nejrůznějších kritérií. Každý autor či odborník používá svůj pohled, který k dělení používá. V této podkapitole se seznámíme s dělením sekt podle toho, na co se zaměřují a podle postoje, který zaujímají ke světu. A pro lepší přehled si přiblížíme také několik konkrétních sekt, se kterými se můžeme setkat i v České republice. První velkou skupinou jsou sekty náboženské, které obvykle vycházejí z tradičních náboženských systémů, určité zeměpisné nebo kulturní oblasti. Je možné je rozdělit do tří hlavních skupin, i když se nedá říci, že by takové rozdělení sekty plně vystihovalo. „*Ať již se použije jakýkoli systém klasifikace nebo vyjmenujete*

³⁶ HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998. s. 60.

³⁷ PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. s. 88.

³⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 89-92.

³⁹ Pozn. V této podkapitole je slovo sekta užito v běžném a tedy nepřesném smyslu jako výraz pro označení více či méně nového náboženského hnutí. Není jednoduché určit, která náboženská společnost je či není sektou. Je to spíše věc míry uplatnění sektářských znaků.

jakýkoli seznam rysů typických pro sekty, vždy v nich budou nějaké mezery, v něčem budou nepřiměřené, budou se překrývat, a někdy budou dokonce rozporuplné. Konečný rozbor ukáže, že každá sekta je jedinečná a vyžaduje zvláštní a pečlivé studium.“⁴⁰

U sekt křesťanského původu nacházíme určitou vazbu na křesťanské kořeny. Více či méně se specifickým způsobem odvolávají na Bibli, Ježíše Krista apod. Některé jsou však svým vyznáním a praxí zcela vzdálené od zdravých křesťanských církví, jiné naopak velice podobné, ale stejně nebezpečné. Zejména z pohledu psychické závislosti, kontroly myšlení nebo jednání. Mezi skupiny křesťanského původu lze uvést například Společnost svědků Jehovových, kteří jsou také jednou z nejznámějších sekt u nás. Jejich učení je charakterizováno biblickým fundamentalismem s řadou prvků, které zdůrazňují odlišnost od křesťanských církví. Tyto odlišnosti jsou považovány za nástroj satanův, kvůli víře v Boží Trojici, víře v duši nebo kvůli slavení Vánoc či dalších svátků. Život v tomto společenství charakterizuje zejména misijní horlivost, do které má být zapojen každý člen společenství. V pozadí této misijní horlivosti stojí především představa blížícího se konce světa.⁴¹ Pozornost veřejnosti pak budí především příkazy, které mohou ohrozit život svědků nebo jejich dětí (v posledních desetiletích zákaz transfúze krve, transplantace či očkování), ostré vymezování vůči křesťanstvu a státu, v podobě odmítání vojenské a po dlouhou dobu i civilní služby, neprojeování úcty ke státním symbolům apod.⁴²

Někteří autoři řadí mezi sekty křesťanského původu také Mormony neboli Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů. Věrouka této církve je obsažena především v Knize Mormon, která popisuje údajnou historii izraelských kmenů v Americe, ale i v dalších knihách, které byly sepsány prezidenty církve, kteří jsou považováni za proroky. Pro mormonismus je typické očekávání konce tohoto věku a hledání nadpřirozených jevů, které by blízkost konce potvrdily. V posledních letech je patrná snaha působit na veřejnosti jako křesťanská církev a nezdůrazňovat ty prvky učení a praxe, které ji z hlediska tradičního křesťanství vylučují.⁴³

Sekty orientálního původu většinou vycházejí z tradičních východních náboženských systémů, zejména pak z hinduismu. Společnými znaky víry a praxe bývá reinkarnace, meditace, mantra či proces očišťování. Sem řadíme například hnutí Haré Kršna nebo Transcendentální meditaci. Hnutí Haré Kršna je směr, který uctívá indického boha Višnu v jednom z jeho vtělení,

⁴⁰ ENROTH, R. *Za novými světy*. s. 19.

⁴¹ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1995. s. 4-7.

⁴² Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. Praha: Portál, 2004. s. 97-101.

⁴³ Srov. *Tamtéž*, s. 88-90.

v Kršnovi, který je považován za nejvyšší osobnost božství. Základní věrouka je tvořena především indickými náboženskými spisy tzv. védskou literaturou. V praxi se oddanost Kršnovi nejvíce projevuje oddaností k duchovnímu učiteli, neboť právě duchovní učitel je ten, který vede oddaného k prohlubování jeho božského vědomí a k poznání, že je věčnou duší a že tělo je pouze dočasným oděvem. Potenciální příslušníci mohou přijít do kontaktu s tímto hnutím díky veřejným skupinovým oslavám Kršny zpěvem, hudbou a tancem, přednáškám, ekologickým farmám, vegetariánským restauracím nebo prostřednictvím literatury, kterou hnutí vydává a šíří.⁴⁴

Jiná sekta orientálního původu je Transcendentální meditace.⁴⁵ Jedná se o jednoduchou relaxační techniku, která byla vytvořena za účelem zpřístupnění indické náboženské praxe Západu. Svými stoupenci je považována za vědeckou metodu, popsanou již ve védské literatuře, o které jsme se již zmínili v souvislosti s hnutím Haré Kršna. Maháriší, jakožto učitel Transcendentální meditace, přináší velmi zjednodušenou verzi hinduismu, přizpůsobenou potřebám a zájmům západní střední vrstvy. „*Maháriši učí, že lidská duše přirozeně hledá štěstí, ale pravý mír je možné dosáhnout jen tehdy, když mysl přesáhne tři běžně prožívané stavy vědomí : spánek-snění-bdělost a dosáhne čtvrtého stavu blaženosti a čistého vědomí, v němž se uvolní jeho tvořivá inteligence.*“⁴⁶ Zájemce se dostane do kontaktu s praktikujícími zpravidla na základě přednášky. U nás však těchto praktikujících najdeme pouze několik desítek. Zdrojem kritiky transcendentální meditace je především její podvojně vystupování v roli náboženství a vědy zároveň. Z hlediska hinduismu je považována za zcela neautentickou a není brána vážně ani jako vědecká metoda. Hojně je také diskutována údajná škodlivost této techniky; závěry však nejsou přesvědčivé.⁴⁷

Sekty přírodně-okultního původu navazují na staré náboženské představy, kultury a rituály. Snaží se je oživit v dnešním světě a dát jim modernější pojetí. Zde můžeme uvést například satanistické nebo spiritistické skupiny. Pod satanismem se skrývá velké množství různorodých jevů a je proto problematické tento pojem smysluplně vymezit. Ti, kdo se označují jako satanisté, nemají žádnou společnou posvátnou knihu ani společného vůdce, a často nemají ani společnou víru v reálnou existenci satana. Jediné, co je spojuje, je protest proti společnosti, která je vyjádřena pomocí satana. V americkém San Francisku byla například založena Církev Satanova.

⁴⁴ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 323-327.

⁴⁵ *Transcendentální meditace* [online] c2008. Dostupné z: <<http://www.tmcenrum.cz/>>.

⁴⁶ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 321.

⁴⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 320-323.

Její zakladatel La Vey je také autorem Satanské bible, která určuje život tohoto společenství.⁴⁸

Další skupiny přírodně-okultního původu mohou vycházet z tzv. spiritismu. Ten zahrnuje praktiky navazování kontaktu s dušemi zemřelých. Spočívá ve víře v nadmyslové síly, které může člověk využívat, a v existenci duchů. K tomu slouží spiritistická sezení, kdy se člověk pomocí média snaží navázat kontakt např. s duchem zemřelého. Ten se má pak skrze médium dát poznat nebo klepáním a pohybováním předmětů ukázat svou přítomnost a zodpovídat otázky. V dnešní době se hojně vyskytuje především v Brazílii.⁴⁹

Druhou skupinu tvoří psychoterapeuticko-výchovné sekty, které obvykle patří mezi zajímavou a zároveň nebezpečnou skupinu, protože se dokáží velmi dobře prezentovat vzhledem k daným podmínkám. Avšak „psychoterapie“, které tyto sekty nabízejí, nebývají prováděny odborníky, ale laiky, kteří mohou způsobit velkou duševní a duchovní újmu na zdraví. Lze je vyznačit také tím, že u nich nenajdeme žádnou návaznost na náboženské kořeny. Jako zástupce psychoterapeuticko-výchovné sekty lze uvést Scientologickou církev.⁵⁰ V našem prostředí může tato společnost budit dojem firmy, která ve svých poradnách poskytuje psychodiagnostické a psychoterapeutické služby. Avšak poskytovatelům tohoto terapeutického působení mnohdy chybí odborné vzdělání, a proto může lidem spíše uškodit. Nabízejí se zde také placené kurzy, které poskytují vzdělání k tomu tyto služby poskytovat dále.⁵¹ Učení zakladatele L. R. Hubbarda⁵² je založeno na tom, že lidé jsou potomci nesmrtelných bohů (thetanů), kteří vstoupili do hmoty a postupným převtělováním zapoměli na svůj božský původ. Auditing má tak klientovi pomoci zbavit se zábran v mysli a znovu v sobě objevit tohoto dřímajícího boha. To se děje pomocí uvědomění si zážitků v tomto a minulých životech.⁵³

Poslední skupinu v dělení podle zaměření tvoří politicko-ideologické kultury, které mohou mít i určité náboženské pozadí. Patří sem různé fundamentalistické skupiny, které mají zcela specifické cíle a metody práce. Z jistého úhlu pohledu do této skupiny můžeme zařadit například různá povstalecká hnutí apod. I u těchto skupin lze najít zřetelné sektářské rysy.

⁴⁸ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 168-173.

⁴⁹ Srov. *iEncyklopedie* [online] c2007, poslední revize 20. 3. 2005 [cit. 2010-01-14]. Dostupné z: <<http://www.iencyklopedie.cz/spiritismus/>>.

⁵⁰ Srov. *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt* [online] c1998-2004, poslední revize 20. 3. 2005 [cit. 2010-01-15]. Dostupné z: <<http://www.cpons.webpark.cz/deleni.htm>>.

⁵¹ Srov. ŠTAMPACH, I. *Sekty a nová náboženská hnutí*. s. 11-12.

⁵² HUBBARD, L. Ron. *Scientologie základy myšlení*. Denmark: NewEra, 1999. 183 s.

⁵³ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. s. 28-30.

Další z možností, jak lze sekty dělit, je podle postoje, který zaujímají ke světu. Může to být postoj záporný ke světu, lhostejný ke světu nebo ten, který svět zkrášluje. Do prvního tedy řadíme ty, které se staví ke světu záporně. Sekty s tímto negativním postojem ke světu zdůrazňují jeho zvrácenost a nutnost být před ním ochráněn. Mají obvykle sklony odloučit své věřící od širší společnosti a vytvořit oddělený, komunitní životní styl. Pro ilustraci této skupiny sekt lze uvést například hnutí Haré Kršna. Druhý postoj se vyznačuje lhostejným přístupem ke světu. Tyto skupiny společnost tolerují, avšak zároveň své věřící povzbuzují, aby ve světě usilovali o čistší a duchovnější život. Členové takových skupin se stýkají především navzájem mezi sebou, avšak obvykle nezřizují oddělené komunitní systémy, což jsou například někteří členové Církve sjednocení. Mezi sekty zkrášlující svět patří takové skupiny, které vědomě usilují o posílení svého potěšení z účasti na životě širší společnosti. Mnohé z nich se mohou prohlašovat za nenáboženské. Ačkoliv některé z těchto skupin se považují za citlivé vůči společnosti, jejich nejvyšším cílem je však proměna především sebe sama. Do této kategorie spadá například Scientologická církev.⁵⁴

1.6. Lidé ohrožení vstupem do sekt

Pravdou je, že lidé, kteří se stávají členy sekt, netrpí ve většině případů psychickou či jinou poruchou, ale jsou to naprosto zdraví lidé. Paradoxem zůstává, že mnoho studií o lidech, kteří se stanou jejími členy, dokládá, že to bývají lidé s průměrnou až nadprůměrnou inteligencí. A mnozí z nich mají vysokoškolské vzdělání. Každá sekta totiž potřebuje zdravé, veselé, energické a vzdělané lidi, kteří dají svůj čas, peníze či talent do jejích služeb. Stačí pouze trochu nevědomosti nebo neopatrnosti a členem se může stát každý z nás. Proto jsou sekty velkým pokušením především pro mladé lidi, zejména v dospívání, kdy mladý člověk prochází škálou nejrůznějších změn. V tomto období mohou mladí lidé prožívat silnou nejistotu v tom, kdo jsou a co vlastně od života chtějí. Jiní mohou být plni nejrůznějších otázek, na které se snaží najít odpovědi. Přicházejí také konflikty s rodiči, kteří se snaží omezit vliv kamarádů a donutit své dítě, aby se stalo součástí davu. Někteří z nich pak mohou mít potřebu odpoutat se od své rodiny a získat tak nezávislost. Ohroženi jsou také mladí lidé mající problémy v rodině, ve škole anebo

⁵⁴ Srov. ENROTH, R. *Za novými světy*. s. 18-19.

prožívající náročné stresové situace, jako například období zkoušek. Členové sekt hledající nové stoupence dobře vědí, že mladí lidé v podobných obdobích potřebují někoho, kdo by je nasměroval a podržel v tom, co prožívají. U mladých lidí se cení především jejich energie a talent.⁵⁵ „*Obecně jde v sektách o to, že se mladý, hledající člověk, dostává do společenství, které mu nabízí základní hodnoty, o něž byl v rodině nebo společnosti ochuzen a jež potřebuje k přirozenému vývoji. Dostává se mu zde toho, co mu chybělo v životě. Pocitu sounáležitosti s druhými, pocitu vědomí, že má kam patřit, že má svoji hodnotu, že o jeho přítomnost mezi ostatními někdo stojí.*“⁵⁶ Malé děti se do společenství dostanou ve většině případů prostřednictvím svých rodičů, kteří již jsou členy společenství.

Vstupem do sekt mohu být ve větší míře ohroženy děti z dysfunkčních rodin. Dysfunkční rodina je rodina, která dítěti nedokáže zajistit normální vývoj a není schopna plnit požadavky společnosti na výchovu. Existují zde napjaté vztahy mezi partnery, které narušují rodinné prostředí, respektive soudržnost rodiny, bez které je úspěšná výchova velmi problematická. Narušené vztahy, většinou provázené hádkami, končí čím dál častěji rozvodem, který je závažným patogenním činitelem pro vývoj dítěte. A to zejména v období pubescence a adolescence. Děti z takových rodin mohou trpět pocity psychické deprivace, která bývá zapříčiněna dlouhodobým neuspokojováním citových potřeb, které mohou negativně ovlivňovat postupné zařazení do společnosti. Rodiče se dětem většinou nevěnují tak, jak by měli, a nezajímají se o náplň jejich volného času. Pokud je vztahová atmosféra v rodině dítěte nedostatečná, tak místo aby dítě připoutala, vyžene jej do jiných společenství, často porušující společenské normy a zákony.⁵⁷ „*Do sekt často vstupují mladí lidé, kteří žili ve studeném rodinném prostředí. Sekta je nebezpečná v tom, že vytváří iluzi rodiny (tzv. teplé klima) a sugeruje dojem společenství, které přichozího přijme ještě lépe než v rodině.*“⁵⁸ Dysfunkčnost rodiny však lze posuzovat z mnohem širšího úhlu pohledu. Na první dojem bezvýznamné a malé věci mohou hrát v životě dítěte důležitou roli. Například pokud má dítě doma málo demokracie a striktní řád, nebude pravděpodobně v dospělosti schopné vytvořit si řád vlastní, neboť bude zvyklé pouze plnit příkazy. Tato výchova může být příčinnou, že člověk vyhledá takové společenství, které mu podobný striktní řád zprostředkuje.

⁵⁵ Srov. PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. s. 43-47.

⁵⁶ KAŠPARŮ, M. *Z pláště a dalmatiky*. s. 86.

⁵⁷ Srov. *Význam rodiny pro vývoj osobnosti* [online] c2008, poslední revize 20. 3. 2005 [cit. 2010-01-20]. Dostupný z: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=3>>.

⁵⁸ KAŠPARŮ, M. *Z pláště a dalmatiky*. s. 87.

Nejen mladí, ale také dospělí lidé procházejí během svého života nejrůznějšími přechody a změnami. Jedna z takových poměrně závažných změn může být například ztráta zaměstnání, se kterou se potýkáme zejména v dnešní době, kdy na nás doléhají důsledky ekonomické krize. Zaměstnání má totiž pro každého člověka značnou hodnotu. Je to činnost potvrzující jedinečnost individua ve vztahu ke společnosti, způsob, jakým se každý jedinec může ve společnosti realizovat. Člověk, který ztratí svou práci, často ztrácí také smysl svého života a své postavení ve společnosti, které si vybuodoval. Mění se jeho životní úroveň. Je nucen přijmout nové sociální role a musí se často vyrovnat s postoji, které společnost k nezaměstnaným zaujímá. Pokud je člověk delší dobu nezaměstnaný, snadno propadá depresím, protože přichází o možnost seberealizace a připadá si často neužitečný a nepotřebný.⁵⁹

Nejen ztráta zaměstnání, ale také rozvod, ztráta partnera nebo blízkého člověka, jsou situace, kdy je člověk pro vstup do sekty náchylnější. Dospělí prochází v určitém stádiu svého věku, nejčastěji mezi 45 a 65 lety, tzv. krizí středního věku, která také může být jednou z těžkých životních zkoušek. Člověk v tomto období hodnotí své dosažené cíle, kriticky přezkoumává svůj život a uvědomuje si, že čas není nekonečný. Objevují se první známky stárnutí, které jsou v dnešním světě, kde je důraz kladený především na mládí, krásu, atraktivitu a výkonnost, přinejmenším na obtíž. Člověk dále čelí také mnoha osobním problémům, jako je ztráta výkonnosti nebo zhoršení zdravotního stavu. U žen v tomto věku nastává ukončení reprodukčního období a přichází tzv. menopauza. Při odchodu dětí z domova ženy často trpí pocitem „prázdného hnízda“. Lidé přijímají nové sociální role a odchází do důchodu, což může vést k omezení sociálních kontaktů. V období této krize se pak mohou vynořovat otázky typu „Kdo jsem?“ nebo „Co udělám se svým životem nyní?“, na které sekty nabízejí jednoduché odpovědi.⁶⁰ *„Nebezpečí je i v tom, že přitažlivost sekt spočívá v nabídce rychlého a jednoduchého vyřešení životních problémů a zodpovězení obtížných otázek. Sekta přijde a nabízí řešení, které v „běžném“ životě nikdo rozumný nenabízí. Proto sekta cíleně vyhledává lidi životně nezakotvené, názorech lavírující nebo v jiném smyslu problémové.“*⁶¹

Ani starší občané však nejsou před touto problematikou uchráněni. Stejně jako jiná období v životě člověka, která jsme tu uvedli, i stáří je obdobím nesoucím s sebou nemálo změn. Člověk stárne a zhoršuje se jeho zdravotní stav. Často je nucen vyrovnat se s vlastními

⁵⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. s. 391.

⁶⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. s. 401-435.

⁶¹ KAŠPARŮ, M. *Z pláště a dalmatiky*. s. 87.

nemocemi, se smrtí svých blízkých a především s blízkostí své vlastní smrti. Lidé znovu nalézají své hodnoty a vlastní identitu v nové situaci.⁶² Také samota, k níž jsou staří lidé často odsouzeni, z nich dělá vhodné oběti pro sektářská společenství. Cílem sekt ale nejsou lidé samotní, nýbrž jejich našetřené peníze. Sekty totiž spoléhají na to, že jim tyto lidé jednou odkážou veškerý jejich majetek. Církev sjednocení dokonce vytvořila speciální Skupinu pomerančových květů, složenou ze členů, kteří se zaměřují na vyhledávání především starých lidí.⁶³

1.7. Příčiny vstupu do sekt

Příčiny, které vedou člověka ke vstupu do sekty, bývají různé a často složité. Záleží na povaze a individualitě každého jedince. Na jeho osobnosti, charakteru, schopnosti řešit problémy, krize a jiné těžké situace, se kterými je během života konfrontován. Nejčastější příčinou však bývá zneužití nějaké stránky osobnosti člověka. Sekty zneužívají především přirozených lidských potřeb, tužeb nebo přání. „*Je jen málo těch, kteří vstupují do sekt s nepoctivými úmysly. Sekty můžeme vinit především z častého zneužívání dobrých úmyslů a tužeb nespokojených lidí. Často jsou skutečně úspěšnější tam, kde se společnosti nepodařilo na tyto úmysly a přání dostatečně reagovat.*“⁶⁴ Tyto potřeby se mohou projevat na úrovni intelektuální i citové. Jsou obvykle orientovány na sebe sama, ve vztahu s ostatními (sociální), ve vztahu s minulostí, přítomností a budoucností (kulturní, existenciální) a s transcendentem (náboženské). Na tyto přirozené potřeby a tužby se nyní více zaměříme.

Mezi prvními z nich může být touha po příslušnosti neboli smysl pro společenství. Protože člověk je bytostí vztahovou, potřebuje kolem sebe lidi, kteří ho mají rádi, potřebuje cítit, že někam patří a je součástí většího celku. Tato touha je o to více pocíťována tam, kde struktura společenství byla zničena, tradiční způsob života narušen, rodinné zázemí je nejednotné nebo kde se lidé cítí sami, bez kořenů. Sekty v tomto případě přicházejí s nabídkou lidského tepla, pozornosti a podpory v malých uzavřených komunitách, sdílení společného cíle, bratrství, ochrany či bezpečí. Jestliže lidé prožívají ve svém životě složité a nejasné situace, logicky hledají odpovědi a řešení, které sekty mají. Nabízejí jednoduché a ihned připravené odpovědi na

⁶² Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. s. 443-487.

⁶³ Srov. PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. s. 47-49.

⁶⁴ DOKUMENTY KATOLICKÉ CÍRKVE. *Sekty a nová náboženská hnutí*. Praha: Zvon, 1997. s. 77.

komplikované otázky či situace, zjednodušené a částečné verze pravdy a tradičních hodnot, „novou pravdu“ jako odpověď lidem, kteří často jen málo znají „starou pravdu“.

Další nenaplněnou touhou může být touha po celistvosti, když se mnohým zdá, že se nevyznají sami v sobě, v ostatních, ve vlastní kultuře nebo ve vlastním prostředí. Byli zraněni rodiči, církví, společností a cítí se vyloučení. Touží po náboženské vizi, která by přinesla harmonii všemu a všem, po obřadech, ve kterých má dostatek místa tělo i duše. Pak sekty přinášejí uspokojujivý náboženský zážitek, důraz na obrácení, dostatek prostoru pro dojmy, emoce a spontánnost, fyzické a duchovní uzdravení.⁶⁵ Hledání kulturní identity je úzce spjato s předcházející celistvostí. V mnoha zemích třetího světa se společnost nachází v hlubokém odloučení od tradičních kulturních, sociálních (a náboženských) hodnot. V této oblasti sekty zdánlivě nabízejí široký prostor pro tradiční nábožensko-kulturní dědictví, pro spontánnost a účast, styl modlitby a hlásání, které je těsně spjato s touhami lidí.

Zneužívána bývá také potřeba být uznáván ve své jedinečnosti. Lidé mají potřebu vyjít z anonymity, vybudovat si svou identitu, slyšet, že jsou jedineční nebo zvláštní. Zájem o člověka, rovnocenné možnosti v duchovním úřadě či vedení, v účasti, příležitost náležet ke skupině vyvolených jsou pak možnosti, na které sekty mohou lákat své budoucí členy. Také potřebu duchovního vedení lze zneužít. Tam, kde se „hledající“ člověk nachází s nedostatečnou pomocí ze strany svých rodičů nebo s nedostatečným vedením ze strany zodpovědných církevních činitelů, je nabízeno vedení a orientace prostřednictvím charismatických vůdců. Postava mistra, vůdce, guru hraje totiž zásadní roli při sjednocování učedníků.

Nejeden člověk může cítit potřebu vize. Dnešní svět je světem vzájemného nepřátelství, konfliktů, násilí a strachu. Lidé jsou při pohledu na budoucnost často znepokojeni, zoufalí a cítí se bezmocní. Hledají znamení naděje pro zlepšení tohoto světa. Sekty slibují nové vidění sebe sama, dějin, lidstva, vesmíru, začátek nové epochy či nového věku. Poslední zneužívanou potřebou, je touha účastnit se a angažovat se, která je úzce svázána také s potřebou vize. Mnozí nepocítí uží pouze potřebu nového pohledu na současnou a budoucí společnost, ale chtějí se též nějakým způsobem podílet na její realizaci. U sekt se pak může zdát, že nabízejí konkrétní povolání ke zlepšení světa, výzvu k bezvýhradnému darování se nebo angažovanost ve společnosti.⁶⁶

⁶⁵ Srov. DOKUMENTY KATOLICKÉ CÍRKVE. *Sekty a nová náboženská hnutí*. s. 79-80.

⁶⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 81-83

Druhou oblastí, která je obvykle zneužívána, je přirozená náboženská člověka. „*Současná sociobiologie říká, že dispozice k náboženství je každému člověku geneticky dána, že náboženský je v podstatě každý člověk, i ten, který o tom neví a považuje se za naprostého ateistu.*“⁶⁷ Náboženská nemůžeme v žádném smyslu považovat za patologii, jak tvrdil Marx nebo Freud. Naopak náboženská nějakým způsobem zvyšuje šanci člověka na přežití a je obrovským hnacím převodem lidské psychiky. Viktor Emanuel Frankl, který je zakladatelem III. vídeňské psychoanalytické školy, tzv. logoterapie, prošel za druhé světové války několika koncentračními tábory. Z pozorování, která učinil v těchto náročných podmínkách na sobě i na druhých, zjistil, že přežije pouze ten, kdo ví, proč stojí za to žít. Souvislost s prožitkem transcendentního životního smyslu, který uděluje člověku náboženství, se zdá být zcela zřejmá.⁶⁸ Česká republika je jednou z nejméně religiózních zemí v Evropě, čímž naši občané mají mnohem větší předpoklady k tomu, nechat se oslovit nějakou skupinou, která v nich probudí jejich potlačovanou náboženská. V takové společnosti pak mají úspěch především skupiny, ve kterých se vše předkládá vědecky, ale přitom nenápadně uspokojují náboženská potřebu. Víra tedy tvoří integrální součást struktury psychiky každého člověka.⁶⁹

Momentální situace člověka je další zneužívanou oblastí. „*Často jsou ke vstupu do sekty náchylní lidé, kteří prožili nějakou katastrofu (duševní, fyzickou atd.), ocitli se na křižovatce svého osudu a stojí tam sami. V tu chvíli přichází sekta jako ukazatel jejich směru. Člověk, který prožil nějaké trauma je vždy otevřen – jak věcem dobrým, tak bohužel i špatným.*“⁷⁰ Sekty mohou využít akutních situací, jako jsou osobní, rodinné či společenské tragédie, nemoci, živelné katastrofy, ztráta někoho blízkého, změny zaměstnání, bydliště nebo školy. Nebo může využít tzv. chronických situací, jako například komplexů, samoty, dlouhodobé nemoci, únavy a vyčerpání, depresí, stresu, znechucení z jiných oblastí v životě člověka (nevdařené manželství, zaměstnání, z tradiční církve...). Stejně tak může být skupina alternativou k životu beze smyslu či nespokojenosti s konzumním životem dnešní společnosti.

Poslední zneužívanou oblastí, kterou si zde zmíníme, je tzv. sugestibilita. Pojem sugestibilita lze chápat jako přirozenou vlastnost lidské psychiky reagovat na vnější podněty a přejímat je bez nutnosti kritického hodnocení. Její intenzita je u každého jedince individuální

⁶⁷ PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. s. 149.

⁶⁸ Srov. NOVOTNÝ, T., OPATRŇY, A., REMEŠ, P., VOJTÍŠEK, Z. *Zneužití náboženství*. s. 21.

⁶⁹ Srov. PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. s. 150.

⁷⁰ KAŠPARŮ, M. *Z pláště a dalmatiky*. s. 87-88.

a lze ji snadno ovlivnit vnějšími faktory. V rámci sugestibility pak sekty ovlivňují buď samotného jedince nebo skupinu lidí pomocí dynamiky davu. Právě sugestibilita je vhodným nástrojem k psychické manipulaci, o které jsme hovořili již výše. Sugescí přejímáme názory, aniž bychom je sami uvážili, ve slepé víře. Intenzita sugescie bývá ovlivněna několika faktory. Jednak záleží na osobnosti sugerujícího a přijímajícího, ale především na způsobu přednesu informací. Sugerující předává informace pomocí duchaplných frází, vtipných přirovnání a strhujícího emočně nabitého přednesu. Pokud je společnou myšlenkou takto spojena skupina lidí, zesiluje se u nich sugestibilita, právě ve smyslu oné společné myšlenky. V takovém případě nastupuje tzv. davové myšlení, ve kterém se uplatňují zejména instinkty a primitivní společné sklony. Na povrch vystupuje spíše primitivní emotivita bez vlivu intelektu. Společné skupinové myšlení nabývá převahy nad individuálním. Jednotlivé individuální vlastnosti jednotlivé osobnosti slábnou. Jednání ve skupině pak bývá zkratkovité a impulzivní. I sebemenší podnět vnesený do takové skupiny se velmi rychle rozšíří sugestivní cestou na všechny přítomné. Všechny spojí v jeden celek a způsobí, že začnou společně myslet i jednat.⁷¹

Lze vyjmenovat několik patologických příznaků moderní společnosti, jimiž mohou trpět mnozí lidé, a které mohou být další příčinnou, proč se lidé uchylují k sektám. Lidé jsou znepokojeni sami se sebou (krize identity), jsou znepokojeni budoucností (nezaměstnanost, hrozba válek), trpí ztrátou směru, nedostatkem účasti na rozhodnutích, nedostatečnými odpověďmi na své skutečné problémy. Zakoušejí strach z násilí, konfliktů, nepřátelství, ze sociálních střetů, z manipulace. Cítí se frustrovaní, vykořenění, bez naděje a v důsledku toho také bez motivace. Připadají si sami doma, ve škole, v práci, ve městě. Jsou ztraceni v anonymitě. Zklamala je technologická společnost, svět obchodu, práce, systémy výchovy, vládnoucí politika. Mohou pocítovat prázdnotu, lhostejnost či agresivitu. Jinými slovy zde existuje prázdno, které touží být zaplněno.⁷² Všeobecně se dá říci, že sekty nabízejí člověku vždy to, co potřebuje a po čem v hloubi duše touží. Jednoduchá cesta životem, však bývá pouhou náhražkou skutečného života ve svobodě.

⁷¹ Srov. *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt* [online] c1998-2004, poslední revize 20. 3. 2005 [cit. 2010-02-02]. Dostupné z: <<http://www.cpons.webpark.cz/priciny.htm>>.

⁷² Srov. DOKUMENTY KATOLICKÉ CÍRKVE. *Sekty a nová náboženská hnutí*. s. 85-86.

1.8. *Důsledky působení sekt*

Psychická manipulace je tedy jedním z nástrojů, kterým sekta působí na své členy, aby si je získala, nebo aby je udržela ve své moci. Nyní se v krátkosti zaměříme na důsledky, které může člověku přinést dlouhodobější působení takovéto skupiny, a to zejména v oblasti fyzického, psychického, sociálního a spirituálního prožívání. Vycházím zde ze své absolventské práce, ve které jsem tuto problematiku popsala podrobněji. Důsledky působení sekt na člověka jsou závislé hned na několika aspektech. Například na druhu skupiny, jejím režimu, délce pobytu, který v ní člověk strávil, na míře tlaku, který byl vytvořen na jeho zmanipulování nebo na prožitých zkušenostech. Důsledky života v takovémto společenství pak mohou přetrvávat několik měsíců i let po tom, co člověk sektu opustil.

Zejména dlouhodobý pobyt v destruktivním kultu může být příčinou různých zdravotních potíží. Po fyzické stránce mohou členové trpět nejrůznějšími chorobami, které bývají vyvolány především dlouhodobou stresovou situací nebo tělesným strádáním.⁷³ Vyskytnout se mohou bolesti hlavy, vysoký krevní tlak, poruchy imunity, které bývají vyvolány úzkostí nebo celkovým vyčerpáním. Lidé jsou pak mnohem náchylnější k běžným onemocněním. Může docházet i k dalším fyzickým úhonám. Lze se setkat například s fyzickým týráním, díky němuž může docházet k nejrůznějším zraněním. Nelze vyloučit ani nebezpečí znásilnění. V horších případech mohou být členové nuceni také k hromadným sebevraždám nebo vraždám. Tyto extrémní situace jsou naštěstí spíše výjimkou než vepsaným pravidlem.⁷⁴

Oblast lidské psychiky bývá zasažena nejvíce, a to právě díky psychickým manipulacím. V této oblasti se lidé mohou potýkat se stresem, který je jedním z fyziologických projevů, jimiž organismus reaguje na různé zátěže, které ho v životě potkávají. Takovou zátěží může být právě pobyt v sektě. Nadměrný stres pak často zapříčiní také vznik depresí. Může docházet ke změně emočního prožívání například v podobě úzkosti, blíže neurčeného ohrožení, apatie nebo vzteku. Dochází k úpadkům kognitivních funkcí zejména zhoršení úrovně logického uvažování, vnímání reality či zpracování informací.⁷⁵ Deprese, ale také vina a snížená sebedůvěra jsou častou příčinnou, která přivádí bývalé členy sekt až k sebevražedným myšlenkám.⁷⁶ Specifickou

⁷³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. s. 391.

⁷⁴ Srov. PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. s. 121-122.

⁷⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie v pomáhajících profesích*. s. 33-36.

⁷⁶ Srov. PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. s. 121.

variantu představují skupinové sebevraždy, které bývají na současné sociokulturní úrovni charakteristické zejména pro sekty. Motivem těchto skupinových sebevražd bývá snaha získat něco lepšího či hodnotnějšího, než je současná existence, například trvalé spasení.⁷⁷

Důsledkem dlouhodobé manipulace a změny identity bývá ztráta sebecitu, spontaneity nebo schopnosti kritického uvažování. Deprivace, zejména citová, je další zátěžová situace, se kterou se bývalí členové sekt mohou potýkat. Jedním ze znaků citové deprivace mohou být halucinace způsobené nedostatkem spánku, podvýživou a používáním nejrůznějších technik psychické manipulace.⁷⁸ Dalším symptomem je tzv. paranoia, charakterizovaná patologickou podezíravostí vůči okolnímu světu. Osobnost bývá pronásledována také paranoidními bludy jako pronásledováním, kontrolováním a ovlivňováním. Takový člověk pak může být přesvědčen, že je pronásledován, že mu hrozí zničení, že bude použit k nějakým účelům nadpřirozenými silami atd.⁷⁹ Tyto paranoidní pocity vůdci u svých členů vyvolávají záměrně, aby si je k sobě pevněji připoutali. Někteří propadají také fobiím, silným nepodloženým strachům ze všeho, co pochází z vnějšího světa. Pro fóbickou úzkostnou poruchu je charakteristický nepřiměřený strach z něčeho, co samo o sobě není nebezpečné. Tyto obavy nemocného však často neodpovídají realitě.⁸⁰ „*Veškerá rétorika donucovacích sekt živí a podporuje strach ze společnosti. Sekta vztyčuje z hlediska subjektu hradby proti zlu, které venku vládne. Konfrontace mezi stoupencem a reálnou společností vyvolává návaly úzkosti, které mohou dosáhnout úrovně velkých záchvatů paniky se somatickými projevy*“⁸¹ Mezi prvními, kdo vyvolávají u bývalých členů sekt fobie, jsou terapeuti a rodina jako nositelé zlé moci, neboť právě oni jsou představitelé oné nebezpečné a zlé společnosti. Člověk vracející se k běžnému životu, může prožívat také spontánní návraty psychických stavů, které prožíval v době života v sektě. Může se jednat například o zážitek z modlitebního rituálu. Zkušenosti a zážitky, které člověk ve skupině prožil, je nutné zpracovat a vyrovnat se s nimi. Nelze je pouze potlačit. Člověk na to, co prožil, musí získat určitý náhled, zaujmout určitý postoj k tomu, co takový projev znamená a proč vzniká, aby nebyl interpretován jako důkaz všemocného vlivu sekty.⁸²

⁷⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie v pomáhajících profesích*. s. 249.

⁷⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 36-37.

⁷⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 184-185.

⁸⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 206-207.

⁸¹ ABGRALL, J. M. *Mechanismus sekt*. s. 205-206.

⁸² Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie v pomáhajících profesích*. s. 391.

Sociální problémy bývalých členů sekt vznikají často v návaznosti na předešlé důsledky. Tito lidé mnohdy trpí pocity izolace a osamělosti, způsobenými celkovou nedůvěrou k lidem a skupinám. Bývá pro ně těžké navazovat s lidmi hlubší vztahy.⁸³ Zasažena bývá také schopnost komunikace a sdílení se s druhými. Mnoho odpadlých členů ztrácí svou rodinu a přátele. Může se stát, že místo, aby rodinní příslušníci a přátelé podpořili člověka v jeho návratu ze sekty, tak mnohdy ještě stěžují jeho situaci svými soudy.⁸⁴ Lze pozorovat také přetrvávající způsoby chování zafixované ze života v sektě, které se projevují nepřiměřeným chováním v běžných sociálních situacích, jako je třeba jít si nakoupit. Znovunabytí těchto sociálních návyků může určitou dobu trvat. Samostatné rozhodování v banálních záležitostech běžného života bývá takřka nadlidským úkolem. Tento problém má kořeny především v návyku respektovat ve všem řád a pravidla nadřazených autorit.⁸⁵ Tito lidé si jen těžko představují, co by měli v životě dělat nebo jak naložit s volným časem, který mají nyní k dispozici, neboť si zvykli, že jim život určuje někdo jiný.

Nejen v předešlých třech oblastech bývá člověk poznamenán. Důsledky tohoto pobytu se mohou projevit také v oblasti spirituálního prožívání. Potřeba v něco věřit obvykle v člověku přetrvává i po opuštění sekty. Tito lidé pak mají tendenci hledat jinou náboženskou skupinu nebo se snaží vytvořit si svou vlastní víru. Mohou si například vybírat církve, které se sektám podobají hierarchickou strukturou nebo přísným řádem a pravidly.⁸⁶ Sekty také mnohdy deformují pohled člověka na velká světová náboženství, ze kterých vycházejí. Ke svému učení totiž použijí pouze to, co se jim hodí, avšak neprezentují plnou podstatu onoho náboženství.

⁸³ Srov. PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. s.120.

⁸⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 134-137.

⁸⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie v pomáhajících profesích*. s. 390.

⁸⁶ Srov. *Tamtéž*.

2. Možnosti prevence a pomoci

Organizace zabývající se v České republice problematikou sekt vycházejí ve svém přístupu z vědomí, že je důležité věnovat se dvěma základním oblastem práce – prevenci a následné pomoci. Prevence hraje významnou roli v ochraně jedince před vstupem do sekty. Pokud prevence selže, je třeba věnovat se možnostem pomoci již bývalým členům sekt, kteří bývají tímto pobytem obvykle poznamenáni v nejrůznějších oblastech svého života. Samotný odchod ze skupiny může být díky vypěstované závislosti velmi zdlouhavý a namáhavý proces a často vyžaduje odbornou pomoc.

2.1. Prevence

Prevence zůstává jedním z nejdůležitějších prvků v řešení problematiky sekt. Tento pojem lze definovat jako soustavu opatření, která se snaží předcházet nějakému nežádoucímu jevu, v našem případě vstupu do sekty. Prevenci dále rozlišujeme na primární, sekundární a terciární. Primární prevence zkoumá předpoklady, podmínky a příčiny jevů, proti nimž se má bránit a hledá způsoby, jak jim předcházet. Sekundární prevence se snaží příslušné jevy včas zachytit a bránit jejich prohlubování a šíření. Často se zaměřuje na zvláště ohrožené skupiny, například mládež. Terciární prevence se pak snaží zabránit opakování nežádoucích jevů. V této problematice bude zaměřena především na osoby, které sektu opustily.⁸⁷ Steven Hassan využívá výstižného pojmu, když říká, že je třeba imunizovat občany před zhoubným vlivem sekt. Každý člen, který se již dostal do vlivu sekty, je vždy přesvědčen, že do ní vstoupil zcela svobodně na základě vlastního rozhodnutí a zvážení všech faktů, které naprosto racionálně vyhodnotil. V této fázi pak těžko změníme názor člověka přesvědčováním o psychických manipulacích či vršením racionálních, filozofických či biblických argumentů, proč do sekty nevstoupit. Pokud člověku nabídneme tyto argumenty, sotva budeme vyslyšeni, i když budeme mít pravdu.⁸⁸ Proto je tedy prevence prvořadá. Prevenci v oblasti sekt lze uskutečňovat prostřednictvím různých složek

⁸⁷ Srov. *Wikipedie otevřená encyklopedie* [online] c2010, poslední revize 3. 3. 2010 [cit. 2010-03-06]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Prevence>>.

⁸⁸ Srov. NOVOTNÝ, T., OPATRŇÝ, A., REMEŠ, P., VOJTÍŠEK, Z. *Zneužití náboženství*. s. 15.

společnosti jako je stát, legislativa, instituce, odborníci, rodina, přátelé nebo také úlohu jednotlivce.⁸⁹

2.1.1. Stát a legislativa

Česká republika je demokratický stát, který plní dvojí úlohu. Jednak garantuje práva plynoucí ze zaručené náboženské svobody a zároveň chrání občany před působením takových náboženských subjektů, které by ohrožovaly veřejnou bezpečnost a pořádek, zdraví, mravnost nebo práva a svobody druhých. Politika proti náboženskému extremismu může být v ČR zabezpečována na dvou úrovních – státní a nestátní. Mezi státní aktéry lze zařadit Ministerstvo vnitra, Ministerstvo kultury, Policii ČR a zákonodárné orgány, podílející se na tvorbě zákonů a tím na vytváření legislativního rámce, v němž se náboženské společnosti pohybují. Do nestátních aktérů řadíme nevládní organizace.

Ministerstvo vnitra je jedním z nejdůležitějších státních aktérů politiky proti náboženskému extremismu, neboť je ústředním orgánem státní správy pro vnitřní záležitosti a pořádek. Do jeho kompetencí tak spadá politika proti extremismu, i politika proti náboženskému extremismu, v jehož rámci je kladen důraz na monitoring náboženských skupin, který zajišťuje Policie České republiky.

Legální vznik a působení náboženských společností umožňuje registrací Ministerstvo kultury. Základním požadavkem pro vznik registrace je respektování ústavního pořádku, suverenity a právního řádu České republiky. U české veřejnosti je však mylně rozšířeno přesvědčení, že registrace je též zárukou kvality a nezávadnosti společenství. Ministerstvo kultury nemá kompetence sledovat činnost neregistrovaných náboženských skupin a není oprávněno monitorovat ani činnost registrovaných církví a náboženských společností. Je však povinno reagovat na podněty, které by dokládaly jejich nebezpečnou a protizákonnou činnost.

Dalším státním aktérem je také zmiňovaná Policie ČR. V České republice neexistuje samostatné pracoviště či vyčleněná skupina zabývající se problematikou sekt a jejich potencionálních hrozeb. Aktuální problémy řeší kriminální policie dané oblasti nebo regionu. Policie na pokyn Ministerstva vnitra či Policejního prezidia provádí pouze monitoring vybrané

⁸⁹ Srov. *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt* [online] c1998-2004, poslední revize 20. 3. 2004 [cit. 2010-03-04]. Dostupné z: <<http://www.cpons.webpark.cz/prevence.htm>>.

skupiny a sleduje, zda nedochází k porušování zákonů. Policisté zabývající se nebezpečnými skupinami spolupracují s Ministerstvem kultury a se Společností pro studium sekt a nových náboženských směrů, která se dlouhodobě zabývá monitorováním údajných sekt a nových náboženských hnutí. Předmětem zájmu policie však nikdy není sekta jako skupina (neexistuje kolektivní odpovědnost), nýbrž jedinec (člen), který spáchal trestný čin.⁹⁰

Jednu z důležitých rolí v oblasti prevence může sehrát stát zejména právní úpravou týkající se sekt. Podle Ústavy České republiky je náš stát založen na demokratických hodnotách. Náboženská svoboda je vymezena jako svoboda každého vyznávat určité náboženství či víru, do níž nelze zasahovat ani veřejnou mocí. Stát má tudíž povinnost zajistit, aby měl každý možnost svobodně projevit své náboženství, bez jeho zásahu. Z toho vyplývá také nezávislost církví a náboženských společností. Ta spočívá v tom, že stát nesmí zasahovat do jejich činnosti. Dalším principem náboženské svobody je, že stát nesmí diskriminovat či zvýhodňovat některý z náboženských směrů.⁹¹

Náboženskou svobodu deklaruje také Listina základních práv a svobod nejprve zárukou svobody vyznání. V čl. 15 odst. 1) uvádí, že svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání. Čl. 16 odst. 1) pak zaručuje i svobodu projevů náboženského přesvědčení slovy: „*Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.*“⁹² Ve 2 odst. téhož článku je pak zaručena i svoboda náboženských institucí. „*Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.*“⁹³

Listinu základních práv a svobod cituje z. č. 3/2002 Sb. O svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. I přesto, že je hlavním účelem tohoto zákona úprava postavení náboženských společností v České republice, je třeba připomenout, že náboženské skupiny u nás mohou působit i mimo rámec tohoto zákona. Lze je najít také v postavení jiné právnické osoby než církve či náboženské společnosti. Státními úřady mohou být registrované jako nadace, obecně prospěšné společnosti, spolky nebo nejčastěji jako občanská

⁹⁰ Srov. ONDRÁČKOVÁ, D., J. *Sekty clanek.pdf*, s. 10-15 [online] c2010, poslední revize 28. 3. 2010 [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/sekty-a-nova-nabozenska-hnuti-bezpecnostni-hrozba.aspx>>.

⁹¹ Srov. Zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*.

⁹² zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*.

⁹³ zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*.

sdužení. Tudíž pro existenci skupiny osob, které spojuje stejné náboženské přesvědčení, není nutné, aby tato skupina byla českým státem registrována jako církev nebo náboženská společnost podle z. č. 3/2002 Sb.⁹⁴ Uvedený zákon stanovuje podmínky pro získání právního postavení církví a náboženských společností a dále přiznává zvláštní práva některým náboženským společnostem. Tato práva byla přiznána církvím a náboženským společnostem, které byly registrovány státem před přijetím tohoto zákona. K této skupině církví a náboženských společností mohou být připojeny i další po splnění několika podmínek.

Česká společnost je relativně tolerantní ve věcech náboženství a nedochází v ní k omezování práv a svobod. Některá náboženství jsou u nás v současné době vysloveně populární (buddhismus), vůči jiným přetrvávají předsudky (islám), často živené chybnou interpretací mezinárodních událostí.⁹⁵ Stát tedy může v oblasti prevence přispět zejména tím, že bude odpovědně udělovat registrace náboženským skupinám, pečlivě zvažovat podmínky registrace, sledovat praktické dopady nynější legislativy pro případné novelizace, zdůrazňovat veřejnosti, že státní registrace není v žádném případě garancí kvality registrovaných společností, bude podporovat instituce, které mohou kvalitně informovat o problematice sekt, umožní dostupnost těchto informací apod.⁹⁶

2.1.2. Média

Média jsou bezesporu největším zprostředkovatelem informací o sektách v obecném povědomí lidí. I přes jejich největší vliv se však nedá říci, že by jejich činnost byla pro tuto oblast vždy přínosem. Dokumentace článků z periodického tisku, která je vedena Společností pro studium sekt a nových náboženských hnutí, ukazuje, že žurnalisté a publicisté, sdílejí obavy veřejnosti ohledně sekt a snaží se plnit své poslání informovat a analyzovat. V některých případech se ale bohužel neopírají o seriózní znalost problematiky. Mnohé reportáže a příspěvky v tisku mohou často svou neobjektivitou či senzacechtivostí zkreslovat pohled diváků a čtenářů o mechanismech, které v sektách skutečně fungují. „*U bulvární žurnalistiky to nepřekvapí, ale i tisk spolu s rozhlasovými a televizními stanicemi pokládány za seriózní sledují v zájmu*

⁹⁴ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 13-14.

⁹⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 14-16.

⁹⁶ Srov. *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt* [online] c1998-2004, poslední revize 20. 3. 2004 [cit. 2010-03-05]. Dostupné z: <<http://www.cpons.webpark.cz/prevence.htm>>.

*prodejnosti u této tematiky spíše zvláštní a dráždivá fakta.*⁹⁷ Často se pak stává, že sektou je označena ta či ona náboženská společnost podle libovůle například proto, že je nová nebo se jeví jako kuriózní.⁹⁸ Nesmíme ovšem zapomínat také na kvalitní televizní pořady a články v tiskovinách. Média by měla o sektách informovat především věcně, objektivně, průběžně a opakovaně. Ve spolupráci se specializovanými institucemi a odborníky pak mohou plnit primární úlohu na poli prevence.

2.1.3. Rodina a přátelé

Ze všeho nejvíce bývá člověk ovlivňován lidmi, ke kterým má v životě nejbližší a se kterými tráví hodně času. Tedy především svou rodinou či blízkými přáteli. Dobré mezilidské vztahy jsou tedy tou nejlepší prevencí proti všem nežádoucím jevům, se kterými člověk může přijít do styku, všeobecně také proti drogám, kriminalitě apod. Mají velký podíl na prevenci primární i sekundární, a přímo klíčovou roli hrají v prevenci terciární. *„Existuje málo preventivních opatření, která mohou zabránit konvertování jedince k sektě. Nejlepší překážkou pro tento čin jsou koneckonců silné sociální, rodinné a kulturní vazby.*⁹⁹

Ze strany nejbližších lze uplatnit několik hlavních zásad prevence: umět si získat důvěru člověka, naučit se naslouchat, zajímat se, otevřeně hovořit o problémech či jeho potřebách, být vnímavý, předcházet nudě vytvářením vhodných aktivit, být pro člověka vzorem pozitivním přístupem k životu skrze myšlení, chování či jednání, být člověkem naděje, chránit člověka před nevhodnou společností, ale nesvazovat ho. Dále chránit a posilovat jeho sebevědomí či podporovat zdravé kritické myšlení apod. Jak již bylo zmíněno, lidé ze špatného rodinného prostředí, zejména s dysfunkčních rodin, mají větší sklon k tomu, stát se členy sekt. Čím více totiž rodina neplní svoji funkci, tím větší je riziko, že její člen (nejen dítě) do sekty vstoupí. Také tam, kde rodina nebo přátelé chybí nebo je s nimi přerušen kontakt, se riziko vstupu zvyšuje. Pokud již některý člen rodiny přijde do kontaktu se sektou, je role příbuzných a přátel ještě důležitější, zejména pro možnost jeho návratu.¹⁰⁰ V tomto případě je třeba vyvarovat se

⁹⁷ ŠTAMPACH, I. *Přehled religionistiky*. s. 189.

⁹⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 188-189.

⁹⁹ ABGRALL, J. M. *Mechanismus sekt*. s. 211.

¹⁰⁰ Srov. *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt* [online] c1998-2004, poslední revize 20. 3. 2004 [cit. 2010-03-08]. Dostupné z: <<http://www.cpons.webpark.cz/prevence.htm>>.

jakéhokoliv přílišného radikalismu ze strany příbuzných, zejména pokud jde o dítě. Přibouchnout dítěti dveře ve chvíli, kdy vstoupí do sekty, je sice snadné, ale stává se pro dítě velkou překážkou v okamžiku návratu nebo pokusu o návrat ze sekty.¹⁰¹ Rodinní příslušníci jsou právě nejčastější klientelou specializovaných organizací, zabývajících se problematikou sekt.

2.1.4. Úloha jednotlivce

V konečném důsledku plní nejdůležitější funkci prevence především člověk samotný. Úlohou jednotlivce je zde myšleno především prožívání svobody. Svoboda znamená přijetí své vlastní zodpovědnosti. Lidé jsou zodpovědní sami za sebe a jsou tedy schopni odolat vlivu sekt. Každý jedinec je zodpovědný za to, kam se ve společnosti zařadí a čím pro ni bude přínosem. Ani stát, ani instituce, ani odborníci však nenahradí přístup člověka k sobě samému či ke svému okolí. Je třeba si uvědomit několik základních prvků primární a sekundární prevence v úloze jednotlivce. Tudíž i v úloze každého z nás. Především si musíme uvědomit, že při vstupu do sekty nerozhoduje intelekt jedince nebo jeho vzdělání, ale především psychosociální situace člověka. Dále by se člověk měl snažit žít takovým způsobem, aby nikdo z jeho blízkých ani on sám nabídku sekt nepotřeboval. To znamená například žít bohatý a smysluplný život, udržovat dobré mezilidské vztahy, mít důvěru a porozumění k nejbližším, mluvit o svých starostech, otázkách a řešit je s druhými, získávat základní informace o rizikových jevech současnosti (ekologie, drogy, AIDS...) a v neposlední řadě také uznávat nějaké duchovní hodnoty, žebříček hodnot či zásad nebo žít svou víru opravdově, pokud je člověk věřící. Dalším důležitým prvkem v prevenci jednotlivce je snaha být informován v této oblasti. Je dobré například vědět, co jsou sekty či destruktivní kulty, umět je rozpoznat či znát metody jejich náboru a vyhýbat se jim. I v této oblasti existuje spousta kvalitní literatury, kde se člověk může v této souvislosti informovat. Kromě letáček, přednášek, oslovení na ulici či návštěvy u dveří bychom neměli zapomínat také na možnost oslovení do sekt našimi blízkými. Pokud je již člověk v jistém kontaktu s nějakou náboženskou sektou, je důležité uvědomit si vlastní zranitelnost, což může do jisté míry pomoci udržet obranné mechanismy a kritické myšlení. Proti psychologickým technikám není nikdo

¹⁰¹ Srov. NOVOTNÝ, T., OPATRŇY, A., REMEŠ, P., VOJTÍŠEK, Z. *Zneužití náboženství*. s. 18.

imunní. Člověk se zde totiž dostává do kontaktu se školenými a zkušenými lidmi ve verbální i neverbální komunikaci.¹⁰²

Jak však poznáme, že jde o nebezpečnou skupinu a jak se neškodné organizace liší od nebezpečných? Podle Stevena Hassana je důležité zkoumat především to, co sekta dělá, nikoliv čemu věří. Zhoubné skupiny většinou narušují možnosti individuální volby a svobodu jednotlivce. Nebezpečnost skupiny lze hodnotit podle tří základních oblastí, kterými jsou vedení, nauka a členství. Pokud tyto tři oblasti prozkoumáme, snadno zjistíme, zda je daná skupina nebezpečná pro život člověka.

V oblasti vedení se zajímáme o to, kdo je vůdcem sekty, jaký život má za sebou, jaké má vzdělání, zda se dopustil nějakého zločinu apod. Dále by nás mělo zajímat, jestli je moc ve struktuře vyvážená, zda členové sekty nejsou pouhými loutkami v rukou vůdce. Je-li systém struktury vyvážený a umožňuje kontrolu a vůdce se stará o potřeby a zájmy svých členů, pak lze předpokládat, že je organizace mnohem zdravější.¹⁰³

Pokud jde o nauku, ideologie sekty by měla být volně přístupná všem, kdo se zajímají o členství. Nepředstírá sekta na veřejnosti, že učí něco jiného než ve skutečnosti? Zhoubné kultury často mění svou pravdu podle potřeby a situace. Solidní organizace svou nauku nemění a nepodvádějí.

Členství je posledním a zároveň nejdůležitějším kritériem při hodnocení skupiny. Vliv členství na jednotlivce, jeho identitu, vztahy, cíle a zájmy jsou základní důležitosti, podle kterých by měla být sekta posuzována. Měli bychom se ptát: Nepodryvá sekta mé rodinné či přátelské vztahy? Podporuje ve mně kritické myšlení? Mám možnost ze skupiny kdykoliv svobodně odejít? Dobrá společenství nakládají se svými členy jako s dospělými, kteří sami vědí, co chtějí. Snaží se je ve skupině udržet, avšak nikoliv zastrašováním nebo pocitem viny. Není třeba zdůrazňovat, že každý člověk má právo se kdykoliv rozhodnout, zda ve skupině zůstane. Svoboda této volby je nezcizitelná.¹⁰⁴

To, že se sami dotazujeme, je nejlepší způsob ochrany před nebezpečnými sektami. Pokud nás osloví osoba, která se o nás bude snažit získat informace nebo nás někam pozve, je nejlepší mít v zásobě několik konkrétních, bezohledných a jednoznačných otázek typu: Jak dlouho už

¹⁰² Srov. *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt* [online] c1998-2004, poslední revize 20. 3. 2004 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z: <<http://www.cpons.webpark.cz/prevence.htm>>.

¹⁰³ Srov. HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. s. 137-141.

¹⁰⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 142-148.

tohle provozujete, chcete mě získat pro nějakou organizaci?; Kdo je hlavní vedoucí, jakou má minulost a kvalifikaci?; V co věří vaše sekta?; Co se čeká od toho, kdo do sekty vstoupí?; Považuje někdo vaši skupinu za problematickou a pokud ji lidé kritizují, jaké mají námitky?; Jaký máte vztah k bývalým členům?; Už jste někdy zkoušel s někým takovým promluvit a zjistit, proč odešel?; Jmenujte tři věci, které vám na vaší skupině a vedoucím nesedí. Protože jsou náboráři vedeni nesmyslně o své sektě negativně, bývají jejich odpovědi často vyhýbavé, neurčité, příliš obecné, se snahou změnit téma rozhovoru. Tyto otázky jsou nejúčinnější, pokud je pokládáme naprosto upřímným a přátelským způsobem a trváme na konkrétních odpovědích. Vždycky je však třeba opatrnosti a nenechat se vyprovokovat k osobním informacím. Není vhodné dávat svoji adresu nebo dokonce telefonní číslo osobě, kterou podezíráme z angažovanosti v nějaké sektě. A pokud se domníváme, že to má smysl, můžeme si vyžádat její adresu či telefon a ozvat se sami.¹⁰⁵ Vedení ke kritickému myšlení a získávání informací by mělo být náplní výchovných procesů jednak v rodině a ve škole, což právě může vést k imunizaci jednotlivců před vstupem do sekty. Žel, zdá se, že plně si to uvědomují pouze specializované organizace, zabývající se touto problematikou a právě proto pořádají přednášky na školách, i pro širokou veřejnost.

2.2. Pomoc

Jen ve výjimečných případech vyhledá pomoc člověk závislý na některé náboženské skupině. Mnohem častějším případem je, že informace či pomoc vyhledá osoba, která je člověku v sektě blízká, například manžel, rodič, sourozenec nebo přítel. I zde platí, že čím dříve je pomoc vyhledána, tím lépe. Často je nutná rychlá reakce. Zvláště pokud jde o člověka, který se nachází v prostředí intenzivní psychické manipulace. Nepřipravenost na ohrožení sektou může způsobit, že právě ti, kteří by mohli nejvíce pomoci, jednají unáhleně či necitlivě. Od informací ani poradenské služby však nelze očekávat zázraky. Pomoc je ve všech případech možná, i když mnohdy dlouhodobá, nevděčná a značně nejistá v oblasti výsledku.

¹⁰⁵ Srov. HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. s. 149-154.

2.2.1. Výstupové poradenství

Všeobecně lze poradenství definovat jako profesionální vedení jedince s využitím psychologických poznatků, které jsou významné pro získání údajů a vedení klienta.¹⁰⁶ Je také jednou z možností, jak pomáhat lidem překonávat jejich problémy nebo těžké životní situace. Lze rozlišit několik způsobů této pomoci. Poradenstvím se dnes zabývají veškeré pomáhající profese. Jde o všestrannou činnost, na které se podílí mnoho osob a organizací. Poradenskou činnost můžeme rozdělit na dva typy: na základní a odborné poradenství. Problematiku sekt řadíme do poradenství odborného. Odborné sociální poradenství zahrnuje pracovníky mnoha profesí, od sociálních pracovníků, psychiatrů, psychologů až po sociology, teology apod. Součástí odborného poradenství mohou být i různé terapeutické činnosti. Poradenstvím se však nerozumí pouze poskytování rad zkušenými poradci. Můžeme sem zařadit také rady, které lidem poskytuje jejich rodina, příbuzní či přátelé, kteří je získávají díky rozličným vzdělávacím, sociálním, náboženským, politickým institucím nebo prostřednictvím tisku a dalších médií. Výsledkem tohoto širokého poradenství je získávání informací, které lidem umožní širší rozsah znalostí, jak řešit jejich problémy.¹⁰⁷

Když lidé zjišťují, jakým způsobem dostat své přátele nebo příbuzné z vlivu sekt, často nevědí takřka nic o psychické manipulaci nebo o povaze nebezpečných sekt. Deprogramování je jedna z násilných možností, jak docílit toho, aby se člověk vymanil z vlivu sekty. Většinou to však znamená člena násilím unést, dlouze ho přesvědčovat a diskutovat s ním. Tato metoda je ovšem zcela nepřijatelná, neboť naplňuje skutkovou podstatu trestného činu únosu a porušuje náboženskou i osobní svobodu. Z emocionálního hlediska je svou intenzivní snahou o vnucení nových a překrytí původních informací velmi traumatizující.¹⁰⁸ Existují však i nenásilné způsoby. Jedním z takových způsobů je tzv. výstupové poradenství. To je založeno na spolupráci příbuzných a přátel člena sekty s výstupovým poradcem, kterým je nečastěji bývalý člen sekty. Spočívá ve vylákání člena z vlivu sekty a v jeho následném přesvědčování o manipulaci. Má-li nenásilný způsob úspěš, je třeba vynikající informovanosti, která zahrnuje také instruktáž zúčastněných. Ve výstupovém poradenství příbuzní a přátelé musí spolupracovat na určité strategii, aby ovlivnili člena sekty. Velmi záleží na tom, do jaké míry je rodina schopna se v

¹⁰⁶ Srov. HARTL, P. „Poradenství“ In Matoušek, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 86.

¹⁰⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 83-91.

¹⁰⁸ Srov. BÜCHNEROVÁ, B. *Co máme vědět o sektách*. Praha: Amulet, 1999. s. 112.

případu angažovat. Dále je nutné znát informace o tom, jak dlouho trvalo, než člověk vstoupil do skupiny, jak dlouho trvá členství apod. Tento postup vyžaduje důslednou a déletrvající přípravu. Samotný zásah může trvat i několik dní. Většinou platí, že čím kratší je angažovanost v sektě, tím větší je naděje na úspěšnou intervenci. Ta ovšem do jisté míry závisí také na kvalitě rodinných vztahů. Avšak ani dlouhodobí členové nejsou beznadějnými případy. Vyžadují pouze více trpělivosti a soustavného úsilí. Vhodným prvkem může být také to, aby se oběť setkala s bývalými členy sekty, ve které se nachází.¹⁰⁹

Výstupový poradce se pak klientovi snaží ukázat, že je v situaci, do které se nedostal vlastní vůlí a že je možné se dostat ven. Ubezpečuje ho, že v ostatních sektách jsou na tom členové podobně. Podstatné je, že stoupenci sekty je ponechána možnost rozhodnutí, vrátit se zpět k sektě. Při výstupovém poradenství lze využít několik základních zásad. Tou první je, že lidé potřebují a chtějí růst. Život se neustále mění a lidé se instinktivně ubírají směrem, který jim umožní se vyvíjet. Je důležité soustředit se na tady a teď. Co se stalo, už nezměníme. Nejde o to, co jsme udělali nebo neudělali, ale o to, co uděláme. Každý člověk a každá situace je jiná, proto je přístup k různým klientům různý, přizpůsobený jejich potřebám. Poradce se musí snažit postiženému dokonale porozumět – chápat jeho hodnoty, potřeby, tužby a myšlení. Poslední důležitou zásadou je přístup přes rodinu. Jak už bylo zmíněno výše, příbuzní a přátelé mohou zásadně ovlivnit úspěšnost celé intervence.

Předpokladem úspěšné intervence je také snaha navázat na základní lidskou identitu, tedy na to, kým člověk byl, než vstoupil do sekty. Psychická manipulace sice potlačuje lidskou identitu, avšak nikdy ne zcela. Výstupový poradce proto hovoří o psychické manipulaci, o rozporech a o obecném nebezpečí sekt, aniž by usiloval o odtržení stoupence od sekty. Ten musí mít dojem, že se rozhoduje svobodně.¹¹⁰ Deprogramování ani výstupové poradenství, ve formě, jak tu bylo popsáno, není provozováno v ČR žádnou specializovanou organizací, která se problematikou náboženských sekt zabývá.

¹⁰⁹ Srov. HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. s. 157-166.

¹¹⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 167-178.

2.2.2. Pastorační poradenství

Pastorační poradenství v otázkách sektářství vychází ze základních znalostí duchovního vývoje člověka, který jde ruku v ruce s vývojem biologickým, kognitivním, emocionálním, sociálním či morálním, a navazuje tak v tomto bodě na poznatky z vývojové psychologie a psychologie náboženství. Vědomí zákonitostí duchovního vývoje umožňuje pastoračnímu poradci rozpoznat, že nová náboženská hnutí mohou být ideálním prostředím pro rozvinutí víry na určitém vývojovém stupni. Využívá znalostí vývojové psychologie k porozumění otázkám duchovního vývoje, ale i k porozumění novým náboženským hnutím a jejich konfliktu s většinovou společností. Sektářství se ovšem nachází i mimo oblast náboženských hnutí, například v etablovaných náboženských komunitách, i v životě celé společnosti. Pokud pastorační poradce nahlíží na sektářství v tomto širokém vývojově psychologickém a společenském kontextu, umožní mu to přistupovat ke klientům pastoračního poradenství v otázkách sektářství s nadějí a pozitivním očekáváním.¹¹¹

Nejčastějšími klienty pastoračního poradenství v otázkách sektářství jsou především lidé, kteří se obávají o své příbuzné. Jsou to zejména rodiče, manželé, sourozenci nebo blízcí přátelé lidí, kteří se připojili k nějaké neznámé náboženské skupině. Klienti proto vyhledávají pomoc poradce s obavou a často s pevným přesvědčením, že se tito jejich příbuzní stali obětí sekty či sektářství. Klient věří, že existují určité sociální dovednosti, které si může osvojit a zlepšit tak příbuzenské vztahy. Na začátku poradenského procesu je pozornost soustředěna především ke klientovi, k formulaci jeho problému a příběhu. Pastorační poradce naslouchá, poskytuje klientovi podporu a připravuje ho na rozhodnutí mezi několika alternativami, jak ve své situaci bude dále postupovat. Při naslouchání by měl poradce získat klientovu důvěru, ujistit ho, že situaci rozumí a má zkušenosti s náboženskou skupinou, o které klient hovoří. Zde pomohou také faktické informace, které jsou o různých alternativních náboženstvích k dispozici. Snad již v průběhu naslouchání, než se klient rozhodne, jak se svým problémem dále naložit, by se měl poradce snažit uvolnit atmosféru, která může být stísněna negativními zážitky a pocity klienta. Tímto uvolňujícím momentem může být poradcův optimismus a naděje.

¹¹¹ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Pojem sektářství v kontextu psychologie náboženství*. s. 135-136 [online] c2006, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/stranky/poradna/3.pdf>>.

V další fázi přejímá poradce iniciativu. Seznamuje klienta s možnostmi řešení situace a vede ho k rozhodnutí o nich. Rozeznáváme tři základní možnosti nazvané odloučení, akceptace a příprava na návrat. **Odloučení** přichází v úvahu nejčastěji v případech nemanželských párů. Jde především o situace, kdy jeden partner konvertuje do sektářského prostředí, nebo se jeden z dvojice až po určitém čase trvání známosti dozví o příslušnosti svého partnera k nějaké podezřelé skupině. Další dvě možnosti akceptaci a přípravu na návrat lze chápat jako stupně, protože i ti klienti, kteří se rozhodnou pro přípravu na návrat, musejí projít akceptací. **Akceptace** znamená například přiznat si omezené možnosti, které rodič má vůči dospělému dítěti, a rozhodnout se akceptovat právo dospělých dětí na vlastní život nebo se zdržet veškeré fyzické, slovní a citové agrese vůči příbuznému. Volba **přípravy na návrat** se týká pouze samotného klienta a případně těch, jež klient požádá o spolupráci. Prostor na návrat může být připraveno pouze dobrými vztahy. Je na klientovy, který si zvolí alternativu přípravy na návrat, aby je budoval. Budování vztahů může být doplněno také zapojením ostatních členů rodiny, příbuzných a přátel.

Pastorační poradce se sice účastní klientova rozhodujícího procesu, dbá ovšem na to, aby jeho rozhodnutí bylo svobodné, informované a pokud možno emocionálně nezatížené. Po klientově rozhodnutí následuje již závěrečná část poradenského procesu. Ta obsahuje osvojování a rozvoj dovedností, které klient potřebuje pro jím zvolenou alternativu. Poradce klienta dále povzbuzuje, vybavuje ho potřebnými znalostmi o předmětné náboženské skupině a seznamuje ho s dalším vývojem případu. Poradenský rozhovor je neustále nesen duchem nadějného očekávání, které se osvědčilo jako významný uzdravující prvek jak pro klienta samého, tak pro jeho vztah s příbuzným, kvůli němuž poradenství vyhledal.¹¹²

Druhou významnou klientelou pastoračního poradenství v otázkách sektářství jsou lidé, kteří své emocionální, psychické, společenské nebo duchovní potíže považují za důsledek opuštění náboženské skupiny. Jejich situace záleží na celé řadě faktorů (věk, délka příslušnosti ke skupině, způsob odchodu...), které je třeba mít v poradenském rozhovoru neustále na paměti. Se znalostí jeho situace vede pastorační poradce svého klienta k pojmenování současných potíží a uvědomění si jejich příčin. V další fázi je klient seznámen s možnostmi, jak těmto potížím čelit. Dbá na to, aby minulé události ani současné potíže nebyly dramatizovány. Klienta povzbuzuje

¹¹² Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Postup pastoračního poradenství typu „příbuzný“* [online] c2006, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2010-03-17]. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/stranky/poradna/4.pdf>>.

v samostatném a odpovědném hledání optimálních řešení jeho potíží. V poslední části poradenského procesu je klient přiveden ke spravedlivému zhodnocení minulosti a k pozitivnímu výhledu do budoucnosti. Celý poradenský proces je rámován nadějným přístupem pastoračního poradce.¹¹³

2.2.3. Křesťanská pastorační péče

Duchovní a pracovníci křesťanských církví se také zabývají sektami, a to nejen proto, aby je rozlišili a rozeznali, ale hlavně proto, že se zabývají těmi, kdo jsou jimi oslovováni či ohrožováni, nebo těmi, kdo je opouštějí. Zabývat se touto problematikou má jednak smysl poznávací – co která sekta či skupina je, co učí, jak jedná, jak se prezentuje a dále je potřeba se jimi zabývat proto, že nastavují jakési křivé zrcadlo, které může být výzvou. Pastýřskou péči v této problematice lze tedy uplatnit následujícím způsobem. Pastýř by měl přesně vědět, co zná, čemu rozumí a co naopak nezná, aby své svěřence neinformoval nedbale a nenechal je zbytečně bloudit nebo neodsoudil všechny skupiny, které se mu budou jevit jako neznámé. Je také povinností ukázat, kdo jsou ti, kteří se za křesťany vydávají, ačkoliv jimi doopravdy nejsou. Další důvod k podání informací nastává tehdy, jestliže se někdo z blízkosti pastýře o sektu zajímá nebo se ona zajímá o něho. Informace by v tomto případě měly být seriózní, jejich podání by mělo být bez emotivního podtextu a informovaný by neměl být způsobem informování ponižován či shazován. Je důležité, aby bylo popsáno zejména učení a život sekty, které člověka nepozorovaně zbavují svobody, ohrožují jeho psychiku nebo mu nenápadně vnucují něco jiného, než co bylo sektou původně nabízeno. K dobré výchově patří vždy určitá formace vůči nebezpečím. K dobré formaci s ohledem na sekty patří následující prvky: dobrá znalost Písma, učení a života té které církve; výchova ke komunikaci, neboť kdo komunikuje, dovede se dožadovat toho, co mu chybí a nemusí odcházet k sektě, kde by snad chybějící prvek našel; výchova k dialogu a citlivost pro společenství.¹¹⁴

Stane se, že pastýř potká člověka, který mu s nadšením začne vyprávět o sektě. V této chvíli by se měl pastýř vyvarovat jakéhokoliv odsuzování, posměchu nebo výhrůžek, jimiž by

¹¹³ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Postup pastoračního poradenství typu „odpadlík“*. s. 200 [online] c2006, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/stranky/poradna/5.pdf>>.

¹¹⁴ Srov. NOVOTNÝ, T., OPATRŇÝ, A., REMEŠ, P., VOJTÍŠEK, Z. *Zneužití náboženství*. s. 14-16.

potenciálního tazatele zahnal, zranil či se připravil o jeho důvěru. Je ale těžké volit takovou míru a způsob informování, aby byl člověk slušně informován, ale přitom nebyl odrazen a ponížen. „Člověk, který se právě pro sektu nadchl, se zpravidla zaradoval ze skutečnosti, že našel něco, co velmi hledal: dobré přijetí, ocenění od lidí, kteří jsou zajímaví, naději na získání pocitu jistoty. V pastýřské péči je třeba tyto věci objevit a adeptovi života v sektě pomoci rozpoznat, do jaké míry budou v sektě jeho nároky skutečně splněny. Má tedy ze strany pastýře pocítit v první řadě skutečné porozumění (což není totéž, co souhlas!) a ne v první řadě odsouzení.“¹¹⁵ Je třeba informovat také ty, kdo získávají pro sektu. I oni mají nárok na to, být pravdivě informováni, aby se nestali obětí nepravdivých informací, ať už cílených nebo náhodně vzniklých. Je však třeba umět rozlišit, kde je s námi takový člověk ochoten vést skutečný dialog, kde ho pouze předstírá nebo k němu není ochoten. I rodiče stoupců mnohdy přicházejí a hledají pomoc, která ovšem bývá většinou nesnadná, alespoň v tom směru, jak si ji oni představují. Ti totiž zpravidla hledají cestu, jak své dítě, které v sektě uvízlo, co nejrychleji dostat ven. Ani pastýř však často není v postavení, aby mohl něco podobného dokázat. V první řadě je nutná informovanost. Zjistit, zda jde skutečně o sektu (vždy o ni jít nemusí), a je třeba informovat rodiče o všem, co je možné o dané sektě vědět. Kromě toho rodiče v této chvíli často sami potřebují pastýřskou péči více než jejich nepřístupné dítě. Není dobré je však udržovat v naději, že se situace rychle změní k lepšímu, spíše je podporovat především ve velké výdrži. Vůči rodiči může být pastýř v té výhodě, že není na celé věci zainteresován jako rodič a pro dítě může být přijatelnější.¹¹⁶

Může se stát, že se pastýř setká se členem sekty a povede s ním rozhovor. Pastýř by měl být vděčný především za možnost komunikace, i když rozhovor delší dobu nevede k jasnějšímu cíli. Dále je třeba vůči takovému člověku zachovat respekt, nijak ho nesnižovat a brát vážně jeho mnohdy naivní výklady. Neměl by ho odmítnout jen proto, že s jeho názory nesouhlasí. Setkání s jiným náboženským světem pro něho může být i přesto užitečné. Každý rozhovor s ním by neměl vyznít tak, že je poslední, měl by zůstat otevřen pro pokračování. Nebývá častým případem, že se pastýř setká s lidmi, kteří ze sekt odcházejí, ale někdy se objeví. Většinou jsou to lidé hledající oporu v konkrétní osobě nebo nějakém společenství. Takový odchod může být někdy velice zdlouhavý. Přesto je třeba spíše vytrvat, než celou věc urychlovat. Je důležité nabízet pozitivní kroky, informace o víře, cestu, po které může jí dotýčný dál. To by se však mělo

¹¹⁵NOVOTNÝ, T., OPATRŇY, A., REMEŠ, P., VOJTÍŠEK, Z. *Zneužití náboženství*. s. 17.

¹¹⁶Srov. *Tamtéž*, s. 17-18.

dělat s velkou jemností a ostýchavostí. Příliš rychlé přechody z jednoho společenství do druhého nebo rychlé změny náboženské orientace nejsou obvykle trvalé ani nejlepší, přesto výjimky jsou samozřejmě možné. Dobrovolný odchod nebo vyloučení ze sekty, je ovšem vždy nadějnější situací, než pokus vytrhnout z ní člověka bez jeho souhlasu a vůle.¹¹⁷

2.2.4. Svépomocné a podpůrné skupiny

Svépomocné a podpůrné skupiny tvoří významnou rozvíjející se formu pomoci ve světě. Většinou jsou vytvářeny především samotnými klienty, kteří řeší nějaký problém, avšak přizvání mohou být také konzultanti, lektoři, sociální pracovníci a jiní specialisté. Definice svépomocné skupiny však není přesně definována, ani nejsou pochopeny její síly, které bývají zdrojem změn. Svépomocné skupiny představují „*pozitivní sociální fenomén poukazující k emancipaci člověka i k proměně chápání vztahu odborník – laik.*“¹¹⁸

Členství v takové skupině není stigmatizující, což nelze říci o skupinách jiných. Je založeno na demokratických principech. To, že člověk pomoc nejen přijímá, ale zároveň poskytuje, ho oprostí od pocitu závislosti a bezmoci. Pro její členy jsou svépomocné skupiny zdrojem naděje a pomoci při zvládnutí obtížných životních situací či nepříznivých životních podmínek. Fungování těchto skupin nebývá finančně náročné a s vynaložením často minimálních prostředků se dostane pomoci velkému množství lidí. Účastníci skupiny si vzájemně sdělují své zkušenosti, problémy, rady, návody a pomáhají si při získávání dalších zdrojů pomoci. Společně mohou prožívat radostné chvíle i úspěšné změny, kterých v životě dosáhli. Vytváří se také společná filozofie a poskytují se zde zpětné vazby, které pomáhají, aby se člověk lépe orientoval ve své životní situaci, ve které se právě nachází. Bez ohledu na úspěch či neúspěch zůstává člen stále součástí skupiny. Při neúspěchu je povzbuzován a chválen za odvalu zkoušet obstat znovu.¹¹⁹

Lidé, kteří jsou spojeni zkušeností s určitým problémem, si vzájemně nemusí vysvětlovat, co daný problém obnáší nebo jaké následky z něho plynou, protože si ho všichni ve skupině prožili. Tímto společným problémem může být také opuštění sekty. Setkání bývalého člena sekty

¹¹⁷ Srov. NOVOTNÝ, T., OPATRŇY, A., REMEŠ, P., VOJTÍŠEK, Z. *Zneužití náboženství*. s. 19.

¹¹⁸ HAVRÁNKOVÁ, O. „Skupinová práce“ In Matoušek, O. a kol., *Metody a řízení sociální práce*, s. 167.

¹¹⁹ Srov. *Tamtéž*, 166-167.

s lidmi s podobnou zkušeností může být povzbuzením, aby se svou současnou situací lépe vyrovnal. Mnoho lidí mělo dříve pochybnosti o tom, zda není zbytečné věnovat se bývalým členům sekt. Tvrdili, že podobnou zkušeností prošlo jen velmi málo lidí. Našlo se však mnoho bývalých členů, kteří vytvořili skupiny, v nichž se snažili pomáhat lidem v situacích, které sami poznali. Zajišťovaly informace pro ty, kdo skupinu opouštěli nebo spolupracovali se zdravotnickými zařízeními, které byly ochotny se tomuto problému věnovat. Jejich prostřednictvím se tak bývalý členové mohli setkat s lidmi, kteří rozuměli tomu, co prožili.¹²⁰ Podobně sdružovat se mohou také rodiče či příbuzní těch, kteří do sekt vstoupili. „*Ze zahraničí jsou relativně dobré zkušenosti s tím, že se tito rodiče sdružují, vyměňují si informace, pomáhají si. Nevýhodou těchto sdružení je, že jejich členové mají v podstatě jeden společný problém, a tedy poměrně zúžený úhlu pohledu.*“¹²¹ Je však třeba upozornit, že identita jedince vymezená příslušností ke kterékoliv svépomocné skupině, může po nějakém čase omezovat jeho růst. Proto se doporučuje omezení doby členství ve skupině na jeden až dva roky.

2.2.5. Rady pro blízké členů sekt

Proto, abychom mohli člověku pomoci hned v první fázi, kdy je to ještě relativně možné, je důležité všimnout si změn v chování, myšlení, názorech, časté nepřítomnosti doma či nových přátel. A také s ním o těchto změnách mluvit, zajímat se a ptát se. Při zjištění kontaktu s nějakou náboženskou skupinou je často první spontánní reakcí hněv, hádka nebo agresivní přesvědčování. Takové reakce však bývají neúčinné a často mají právě opačný účinek. Nepřátelské jednání ve formě přemlouvání, citového vydírání, označování skupiny za sektu, kritizování nebo výsměchu nemají význam, taktéž jako rozumová argumentace či konfrontační přesvědčování.

Rodiče mají často pocit viny za to, že nedokázali uchránit své dítě. Takové pocity v podobných situacích také příliš nepomohou. Navíc je důležité mít stále na paměti, že nikdo není vůči působení sekt imunní. I člověk z dobré rodiny, vyrovnaný a šťastný je sektou oslovitelný. Jestliže chceme být člověku v sektě skutečně nápomocni, je nutné s ním udržet kontakt. I když opustí rodinu, měl by stále vědět, že ta o něho neztratila zájem, a že je stále milován. Velký význam má snaha pochopit motivy, které člověka vedly do sekty a pokusit se o odstranění příčin.

¹²⁰ Srov. PORTERFIELDOVÁ, K. M. *O sektách*. s. 139.

¹²¹ NOVOTNÝ, T., OPATRŇY, A., REMEŠ, P., VOJTÍŠEK, Z. *Zneužití náboženství*. s. 18.

Lze psát například často krátké dopisy, občas zavolat a povzbuzovat člověka v tom, aby se kdykoliv ozval.¹²² Dát mu najevo, že se může kdykoliv vrátit. To je důležité hlavně kvůli případnému odchodu ze sekty. Ruší to také obraz světa, který sekta členovi podává. Přestože se nám zdá, že je víra našeho blízkého a skupina, do které patří sebezornější a hloupější, měli bychom respektovat jeho rozhodnutí. Měl by vědět, že náš postoj ke skupině je negativní a kritický. Ale také by si měl být jist, že postoj k němu je vstřícný, že respektujeme jeho svobodu a zodpovědnost za vlastní život. V úctě bychom měli mít také potřebu jeho duchovního života a neodsuzovat ho pouze proto, že si vybral neobvyklou víru či způsob života. O skupině bychom se měli dobře informovat a zjistit, zdali jsou naše obavy vůbec oprávněné. Je vhodné si přečíst kritické články, sledovat pořady v televizi, informovat se u odborníků zabývajících se touto problematikou. Dobré je přečíst si něco ze sektářské literatury, která nám bude jistě nabídnuta. To také z toho důvodu, aby člen viděl, že o něho máme zájem. Nejlepším zdrojem informací jsou též bývalí členové sekty, kteří nám také mohou dobře poradit.

Zapomínat bychom neměli ani na své vlastní potřeby a problémy. Nejlépe můžeme pomoci v tom případě, pokud jsme vyrovnání sami se sebou. Zbytečně riskovat bychom neměli ani účastí na aktivitách skupiny.¹²³ „*Nejlepší způsob, jak pomáhat druhým je starat se dobře sám o sebe. Angažovanost v kultu je třeba vidět v příslušných souvislostech. Člověk je schopen jen toho, co je v jeho silách. Život nelze zastavit. Mnozí ubližují sobě a druhým jen proto, že si nemohou odpočinout, uvolnit se a dělat jiné věci, jež potřebují k přežití.*“¹²⁴

¹²² Srov. HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. s. 192.

¹²³ Srov. MILITKÁ, C. *Metodika informací a rad pro blízké členů sekt*. Absolventská práce. Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. 1999. s. 29-31.

¹²⁴ HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. s. 189.

3. Specializované organizace v ČR zabývající se problematikou sekt

Z hlediska prevence a pomoci v této oblasti je třeba vyzdvihnout především činnost institucí a odborníků, které jsou přímo specializované na problematiku sekt nebo se v ní alespoň orientují takovým způsobem, že jsou schopny spolupracovat se specializovanějšími organizacemi, které mohou poskytnout další péči. Jde především o pedagogicko psychologické poradny, zaměřující se na práci s mládeží; linky důvěry, zabezpečující akutní kritické situace, které mohou nastat i v této oblasti; poradny pro rodinu, věnující se situacím a problémům, které mohou nastat v rodině; činnost krizových center, které mohou zaměřit svou činnost na různé cílové skupiny; charitativní organizace, poskytující konkrétní pomoc lidem; zdravotnická zařízení, zjištěním a oznámením případné fyzické nebo psychické újmy v souvislosti s touto problematikou; školy, které mají spoustu možností, jak informovat o této problematice například ve spolupráci s pedagogicko psychologickým poradnami nebo se specializovanými institucemi a v neposlední řadě také církve, které mohou pomoci nabídkou zdravé religiozity.¹²⁵

Akademická půda může být dalším významným zdrojem informací. Dění na současné náboženské scéně není pouze prožíváno, zákonně upraveno nebo diskutováno, ale také odborně studováno. Přednášky o současném náboženství se konají na katedrách religionistiky například: na Filozofické fakultě Ostravské univerzity, Evangelické teologické či Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy, při které existuje též Poradna o náboženských sektách.¹²⁶ Žitou religiozitou včetně nových náboženských hnutí, ať už s použitím výrazu sekta nebo bez něj, se zabývá Dušan Lužný z brněnského Ústavu religionistiky Masarykovy univerzity v Brně a několik pracovníků katedry religionistiky a filosofie Fakulty humanitních studií Univerzity Pardubice.¹²⁷ Hlavním úkolem všech odborníků (psychologů, sociologů, teologů, pedagogů, lékařů – zejména psychiatrů, právníků, kriminalistů, sociálních pracovníků apod.) by mělo být vedle studia jejich oboru také jeho aplikace na pro tuto oblast a předávání těchto výsledků široké veřejnosti.

Kritice ze strany společnosti se sekty samozřejmě brání. Mnoho z nich má svá oddělení pro styk s veřejností a používá celou řadu metod, jak ovlivnit především pracovníky médií

¹²⁵ Srov. *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt* [online] c1998-2004, poslední revize 20. 3. 2004 [cit. 2010-03-29]. Dostupné z: <<http://www.cpons.webpark.cz/prevence.htm>>.

¹²⁶ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 18.

¹²⁷ Srov. ŠTAMPACH, I. *Přehled religionistiky*. s. 190.

a státní úředníky. U nás založili představitelé Scientologické církve, Církve sjednocení a Církve Ježíše Krista svatých posledních dnů (mormoni) roku 1993 Sdružení za náboženskou svobodu. Mormonská církev se ale od tohoto sdružení brzy distancovala a po odchodu jejího představitele sdružení vyvíjí jen velmi omezenou činnost. Dnes je toto sdružení stále registrováno na Ministerstvu vnitra ČR¹²⁸ jako existující, avšak nevyvíjí žádnou činnost.¹²⁹

V souvislosti s danou problematikou stojí za zmínku také Společnost pro ochranu náboženské svobody. Tato organizace je založena na přesvědčení, že svoboda myšlení, svědomí a náboženství patří mezi základní lidská práva, jak to prohlašuje Všeobecná deklarace lidských práv OSN, a že povědomí o těchto právech je třeba ve společnosti rozvíjet a zasazovat se o jejich důsledné praktické uplatňování. Úkolem této organizace je především eliminace netolerance a diskriminace na základě náboženského přesvědčení a víry, která je nezbytným předpokladem vzájemného porozumění.¹³⁰

Jednu z nejdůležitějších funkcí plní především specializované organizace, zabývající se problematikou sekt, jejichž činnost u nás není, alespoň prozatím, řádně doceněna a ve srovnání se zahraničím ani příliš rozšířena. Zejména ony by měly být základním prvkem prevence a pomoci v této oblasti. Měly by tuto problematiku studovat, koordinovat činnost odborníků, nabízet služby veřejnosti, spolupracovat s bývalými členy apod. V České republice se touto problematikou zabývá především Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt a Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, na které se nyní zaměříme a seznámíme se jejich činností.

3.1. Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů

Sledováním sekt se dlouhodobě zabývají také nestátní aktéři, kteří tak chtěli reagovat na jejich rozšiřování ve společnosti, zejména po roce 1989. Neboť s pluralizací společnosti docházelo i k pluralizaci náboženské scény. Tento trend je obecně nazýván jako antikultovní hnutí. Zákonem zaručená náboženská svoboda tak umožnila působení i církví a nových náboženských hnutí, které do té doby nemohly veřejně působit. To vyvolalo u tradičních církví,

¹²⁸ Ministerstvo vnitra České republiky [online] c2010. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/rady/sdruzeni/sdruz108.html>>

¹²⁹ Srov. Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů [online] c2006, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2010-03-29]. Dostupné z: <http://www.sekty.cz/texty/netradicni_nabozenstvi/kap2/sektyaokoli.html>.

¹³⁰ Srov. Společnost pro ochranu náboženské svobody [online] c2005, poslední revize 17. 1. 2005 [cit. 2010-03-29]. Dostupné z: <<http://www.spons.cz/index.php?a=cat.2>>.

do té doby konkurenčních, snahu o spolupráci, která se netýkala pouze společného postupu proti novým náboženským hnutím. Tato nová situace přinesla i nové podmínky, jimž bylo snazší čelit společným postupem.¹³¹ Antikultovní hnutí je širokým proudem aktivit kritizujících nová náboženská hnutí z různých pozic. Cílem těchto skupin je varovat před nebezpečím nových kultů a dovolávat se po jejich větší kontrole ze strany státu. V tom je však viděno jisté nebezpečí, protože se snaží bojovat proti rozmanitosti náboženského života a vytváří obraz sekt na veřejnosti.¹³²

V České republice došlo ke vzniku organizované formy antikultovního hnutí, kterou představovala organizace Exodos, z té se postupem času stala Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, jež je občanským sdružením registrovaným Ministerstvem vnitra od roku 1993.¹³³ Společnost vznikla jako zdroj informací o nových náboženských hnutích v době, kdy tyto informace nebyly dostupné. Zmínky o nových náboženských hnutích se sice v době jejího vzniku objevovaly v médiích, avšak chyběla jim hlubší znalost. Proto Společnost již od počátku svého fungování pořádala semináře a konference nejdříve pro své členy a později i pro veřejnost. V porevoluční době hrála významnou roli při informování, protože nové formy duchovního života byly takřka neznámé. Zároveň do jisté míry podléhala strachu ze všeho nového a neznámého, který tehdy více než dnes na veřejnosti panoval. Svoji snahu o akademický přístup a zároveň o srozumitelnost, dokládá Společnost také svým názvem. Ten obsahuje jak odborné a neutrální označení nový náboženský směr, tak i populární, ale citově zabarvené slovo sekta. Členové Společnosti se od počátku snaží tento nesnadný pojem uchopit tak, aby to vyhovovalo odborné i laické veřejnosti.¹³⁴

¹³¹ Srov. BERGER, P. *Vzdálená sláva: hledání víry ve věku lehkověrnosti*. Brno: Barrister & Principal, 1997. s. 141-142.

¹³² Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*. s. 132-144.

¹³³ Srov. ONDRÁČKOVÁ, D., J. *Sekty clanek.pdf*. s. 16 [online] c2010, poslední revize 28. 3. 2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/sekty-a-nova-nabozenska-hnuti-bezpecnostni-hrozba.aspx>>.

¹³⁴ Srov. *Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů* [online] c2006, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/index.php>>.

3.1.1. Popis a cíle činnosti

Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů¹³⁵ nabízí v rámci své činnosti poradenství ve formě osobního setkání, telefonického rozhovoru či zodpovídání dotazů skrze elektronickou poštu sekty@sekty.cz. Funguje zde poradna, která poskytuje informace o jevech na současné náboženské scéně. Dobrovolní pracovníci Společnosti podávají nezaujaté informace o současných náboženských společenstvích, založených na akademickém studiu – především na studiu primární a sekundární literatury a na osobních zkušenostech. Ty jsou většinou získány díky dlouhodobému kontaktu s představiteli těchto společenství, s jejich řadovými členy i s těmi, kdo je opustili. Poradnu vyhledávají většinou dva typy klientů. Jednak ti, kteří se cítí být negativně zasaženi některým náboženským společenstvím, protože se k němu připojil jejich příbuzný nebo známý. U těchto klientů se využívá poradenství, které spočívá zejména v předávání dovedností, které vedou ke smíření ve vztazích mezi blízkými lidmi. A dále ti, kdo pociťují potíže v souvislosti s odchodem z nějaké náboženské skupiny. Cílem poradenství u těchto klientů je především pomoci jim zvládnout jejich obtížnou životní situaci.

Osobní poradenství pro klienty provádí supervidovaný tým, jehož součástí jsou odborníci jako: PhDr. Zdeněk Vojtíšek, vedoucí poradenského týmu, religionista, odborný asistent na katedře psychosociálních studií a speciální etiky Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, který je v současné době ve výcvikovém programu „Poradenství a psychoterapie zaměřená na klienta“; Ing. Aleš Opatrný, Th.D., katolický kněz vyučující pastorální teologii na Katolické teologické fakultě UK v Praze; MUDr. et Mgr. Prokop Remeš, který má psychotherapeutický výcvik a znalosti v oblasti teologie nebo Doc. ThDr. Ivan O. Štampach, jenž je předsedou Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, vede katedru religionistiky a filozofie na Univerzitě v Pardubicích a pomáhá a vedením nadace Světový étos zaměřené na mezináboženské vztahy. Má zkušenosti s autoritativním vedením v náboženských společnostech včetně křesťanských církví a řeholních společenství. Zabýval se také poradenstvím pro věřící homosexuální orientace v jejich potížích. V poradně neexistuje jednotná koncepce

¹³⁵ Pozn. Některé informace týkající se Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, které v této kapitole používáme, poskytl v rozhovoru PhDr. Zdeněk Vojtíšek, pracovník Společnosti. Srov. Příloha č. 1.

práce s klienty, každý pracuje jinak, ale konzultace probíhají společně. Členové si také vzájemně zprostředkovávají intervizi.¹³⁶

Pro badatele, studenty a výjimečně i pro další návštěvníky s vážným zájmem o studium nových náboženských hnutí, je k dispozici také knihovna a archiv. Vzhledem k omezeným finančním možnostem však není knihovna příliš rozsáhlá – těžiště badatelské práce spočívá spíše v archivu. Knihovna obsahuje několik set knih, videokazet, audiokazet a časopisů.¹³⁷

Již od roku 1993 přispívá Společnost k badatelským a vzdělávacím aktivitám pořádáním častých seminářů pro veřejnost. Jejich podoba se od té doby nezměnila. Vždy je účasten host z některého náboženského hnutí, církve nebo jiného duchovního společenství. Tento host může být mluvčím nebo i jiným reprezentantem společenství. Jeho projev nemusí být nutně předem připraven, naopak je vítán neformální projev. V úvodní hodině host nebo hosté představí sebe i své společenství. Zbývající čas je věnován moderovanému rozhovoru. Rozhovor nemá, kromě vyloučení agresivních nebo výsměšných otázek, žádná omezení. Délka a atmosféra semináře umožňuje postupně přejít od informativních otázek k důvěrnému sdílení víry hostů a příchozích. Seminář tak může nabýt podoby otevřeného mezináboženského dialogu. Konference pořádala Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů pravidelně nejprve dvakrát, později jednou do roka několik let. Postupně však od těchto akcí upustila z důvodu malého zájmu a velké organizační náročnosti. V současné době se konference pořádají pouze výjimečně.¹³⁸ Kromě konferencí a seminářů je součástí činnosti také pořádání přednášek pro školská zařízení, psychology, pedagogicko-psychologické poradny a poskytování informací médiím. Dříve Společnost spolupracovala s podobně zaměřenou organizací Dialog centrem v Dánsku. Spolupráce však byla ukončena z důvodu protisektářsky laděného Dialog centra, což nevyhovovalo Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, která se odmítá proti sektám negativně vymezovat. Z tohoto důvodu je těžké navázat další spolupráci, neboť většina zahraničních institucí je zaměřena podobně protisektářsky.

Společnost má značnou publikační činnost a opětovně se objevuje v médiích jako odborník na problematiku nových náboženských hnutí a sekt. Personálně je také propojena

¹³⁶ Srov. *Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů* [online] c2006, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/index.php?co=poradna>>.

¹³⁷ Srov. *Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů* [online] c2006, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/index.php?co=knihovna>>.

¹³⁸ Srov. *Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů* [online] c2006, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/index.php?co=seminare>>.

s časopisem *Dingir*. Ten vznikl roku 1998 jako populárně odborný časopis, který se z hlediska religionistiky zabývá současným náboženským životem. Náboženství ani jeho jednotlivé formy nepropaguje ani neodsuzuje, ale pokouší se k nim přistupovat otevřeně a nepředpojatě. Proto není vydávání časopisu závislé na žádném subjektu (vydavatelem je Dingir s r. o.). Redakční radou *Dingiru* jsou spojena česká religionistická pracoviště univerzity v Praze a Pardubicích. Redakční tým tvoří od počátku šéfredaktor Zdeněk Vojtíšek a spolu s ním Jiří Koubek, Prokop Remeš a Ivan O. Štampach. Postupně redakční kruh rozšířili také další členové.¹³⁹ Dříve se této tématice věnovaly brožury vycházející v ediční řadě Přednášky, studie a texty Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů v nakladatelství Oliva.¹⁴⁰

Silnou stránkou Společnosti byl vždy přímý osobní kontakt se studovanými hnutími. Během let byly navázány stovky přátelských kontaktů, čímž se Společnost stává prostorem multikulturního a mezináboženského dialogu. Této stránky činnosti se týkají také různé projekty. Ze starších projektů stojí za zmínku například *CzechKid*¹⁴¹ – multikulturalita očima dětí, realizovaný spolu s Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy. Jde o webovou aplikaci s informacemi a interaktivními prvky, které slouží ke zvýšení informovanosti o multikulturních skupinách na území České republiky, s možností interaktivních odpovědí na základní otázky vztahů těchto skupin mezi sebou a vůči většinové společnosti. Neustále se vyvíjí také projekt *Přínos W. C. Smithe pro teorii a praxi dialogu monoteistických náboženství v České republice*. Předmětem tohoto badatelského projektu je dílo tohoto kanadského religionisty s ohledem na jeho přínos pro teorii a praxi mezináboženských vztahů. V blízké době se připravuje znovu vydání mezináboženského kalendáře, avšak žádný nový větší projekt se zatím nechystá.

Cílem Společnosti je zejména studium a dokumentace náboženských uskupení a směrů, které se začaly na našem území objevovat po roce 1989, a informovat o nich veřejnost. Dalšími cíli je pořádání přednášek, seminářů, provozování knihovny, publikační a poradenská činnost aj. Vize do budoucna je v současné době velmi optimistická. Společnost bude má díky Husitské teologické fakultě v Praze zcela nové a vyhovující zázemí pro archiv a poradnu, což by mělo pomoci zkulturnit, uklidnit a zprofesionalizovat nynější práci. Náklady na veškerou činnost sdružení jsou hrazeny z příspěvků, dobrovolných darů a grantů.

¹³⁹ Srov. *Dingir* [online] c2010, poslední revize 2. 4. 2010 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z: <<http://www.dingir.cz/coje.shtml>>.

¹⁴⁰ Srov. ŠTAMPACH, I. *Přehled religionistiky*. s. 190.

¹⁴¹ *CzechKid* [online] c2007. Dostupné z: <<http://www.czechkid.cz/>>.

3.1.2. Cílová skupina

Klienty, obracející se na Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů s žádostí o pomoc, můžeme rozdělit na ty, kteří buď přicházejí s otázkou „Co to je?“ nebo „Co mám dělat?“. Klienti přicházející s otázkou „Co mám dělat?“ jsou v interní terminologii dělení na příbuzné a odpadlíky. Jejich poměr je v současné době asi 9:1. Mezi příbuzné se nejčastěji řadí rodiče, manželé, dále děti a ostatní příbuzní, ale také známí a přátelé. Mezi odpadlíky jsou zahrnováni ti, kdo mají osobní zkušenost s nějakou náboženskou skupinou, ve které se však v současné době již nenacházejí. Mimo tyto dvě kategorie zůstává jen zanedbatelný počet klientů. Jsou to například lidé, kteří se potřebují poradit, zda se mají stát příslušníkem některé náboženské společnosti, ale také současní členové, kteří chtějí znát nezávislé stanovisko ke skupině, k níž patří. Společnost je k dispozici také badatelům, studentům a dalším návštěvníkům, kteří se chtějí informovat nebo mají hlubší zájem o studium nových náboženských hnutí.¹⁴²

3.1.3. Práce s klienty

Odbornou pomoc v otázkách konverze a opuštění hledají lidé mezi psychology, sociálními pracovníky nebo duchovními. Někteří z nich najdou cestu také do Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů. Klienti se na telefonu kanceláře hlásí nejen v hodinách pro veřejnost, ale takřka během celého týdne. Odpovědi na otázky a rychlé poradenství jsou vyřizovány ihned, složitější případy jsou odkazovány na hodiny pro veřejnost. Někteří klienti přicházejí v hodinách pro veřejnost bez předchozího ohlášení. Většina klientů přichází pouze jednou, a pokud udržuje delší kontakt, zpravidla se jedná o kontakt telefonický. Poradenství je stejně jako ostatní služby bezplatné.

V této části práce se zaměřím na poskytování poradenské služby pro odpadlíky, která je ve styku s odbornou veřejností někdy nazývána také jako výstupové poradenství. Termín *výstupové poradenství* zde není použito ve významu „poradenství k výstupu“ nebo „poradenství jak vystoupit“, ale výhradně ve smyslu „poradenství v případě výstupu“, čímž se výrazně liší od Hassanova pojetí výstupového poradenství v knize *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Poradenská činnost si zde neklade za cíl konverzi ani odpadnutí klienta. Pracovníci

¹⁴² Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Poradenství pro odpadlíky*. s. 2 [online] c2006, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/stranky/poradna/2.pdf>>.

Společnosti, kteří poradenství poskytují, nevyžívají svého společenského postavení ani informační převahy k tomu, aby klienta přiměli k jakémukoliv rozhodnutí. Neexistuje žádná univerzální metoda, jak mluvit s klienty odpadlíky. Naopak každý rozhovor se musí přizpůsobit klientovi a jeho situaci, v níž se nachází a která je dána okolnostmi jeho odchodu, stářím, společenským postavením, délkou a intenzitou pobytu ve skupině, rodinnými okolnostmi a v neposlední řadě také charakterem opouštěné skupiny. Přesto je dále naznačený postup jakýmsi ideálem pro každý takový rozhovor, který se v rámci poradenské činnosti Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů děje.¹⁴³

Prvním dílčím cílem rozhovoru je posloužit klientovi k reflexi toho, co se vlastně stalo. Snahou poradce je využít klientovo postavení objednatele k tomu, aby sám vylíčil okolnosti svého odchodu a specifikoval svůj problém. V této počáteční fázi se poradce svým empatickým chováním snaží přesvědčit klienta, že danou skupinu zná, že rozumí tomu, co prožívá, a že je na správném místě. Takto vznikající důvěra je potřebná pro ujištění klienta, že jeho osobnost není patologická a jeho situace není výjimečná. Klient je také veden k odpovědnosti za to, co se stalo. Poradce připouští, že klient vstoupil do skupiny v době svého oslabení, a že mohl být následně oklamán řadou metod a technik. Zároveň ale zdůrazňuje, že nikdy neztratil možnost volby. Připomínka klientovy odpovědnosti však nesmí vyznít jako jeho selhání. Současně tedy vede klienta k uvědomění pozitivních motivů, které ho do společenství přivedly – zaujetí pro ideály, touha po změně, opravdových vztazích, hlubokém duchovním životě apod.

Druhým dílčím cílem je pomoci klientovi uvědomit si, co se s ním děje. Většinou se může nacházet ve značném citovém zmatku a prožívat například radost i smutek najednou. Třetí dílčí cíl spočívá ve schopnosti odpadlíka zhodnotit svou zkušenost nejen z negativního, ale také pozitivního úhlu pohledu, který si klient doposud pravděpodobně ani neuvědomoval. Cílem čtvrté a zároveň poslední části rozhovoru je dovést klienta k zasazení této zkušenosti do perspektivy jeho budoucího života. Ukazuje možnosti pozitivního zhodnocení jeho zkušenosti v orientaci na humanitní obory nebo v případné volbě některé kvalitnější náboženské alternativy, která mu poskytne prostor pro samostatné a nezavazující rozhodování. Je důležité, aby klient netrpěl negativismem proti své bývalé náboženské skupině a mohl tak společenský status odpadlíka, co nejrychleji opustit.

¹⁴³ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Poradenství pro odpadlíky*. s. 3-4 [online] c2006, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/stranky/poradna/2.pdf>>.

Na závěr si ještě uvedeme několik zásad, které prostupují celý poradenský rozhovor. Ten je založen především na dobrovolné a vědomé spolupráci klienta. Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů odmítá jakékoliv používání skrytého nátlaku vůči klientovi a odmítá myšlenku deprogramování. Důraz je kladen především na učení klienta svobodně a odpovědně se rozhodovat. Druhou zásadou je nezvyšovat negativismus vůči opouštěné skupině. Záměrně se tedy nepoužívají pejorativní označení typu sekta, vymývání mozků apod. Poslední zásadou je snaha, aby byl klient schopen poradit si se svou situací pokud možno sám nebo s pomocníky podle vlastního výběru. Proto je důležité, aby oživoval staré vzpomínky, vazby na rodiče, děti, přátele i na své původní náboženské zájmy.¹⁴⁴

3.1.4. Personální zajištění

Společnost má v současné době kolem 16 členů, kteří většinou pocházejí z akademického prostředí a informace o nových náboženských hnutích potřebují ke své profesi. „*K těm, kdo hledali prostřednictvím aktivit Společnosti informace potřebné pro vypracování misijní a pastorační strategie v konfrontaci se sektami, se připojili další, i konfesně nezávislí odborníci, lékaři, sociologové, právníci, kriminologové.*“¹⁴⁵ Veškerá její činnost spočívá na dobrovolnosti a podpoře. Na základě stanov¹⁴⁶ vede Společnost výbor, zvolený na členské schůzi. Vystupováním za Společnost je určen předseda a mluvčí.

3.1.5. Hodnocení činnosti

Hlavním nedostatkem činnosti je chaotičnost. Chybí zde určitá systematičnost v práci, financování a rozvoji práce. Společnost je také poznamenána neustálým chvatem. Problémem je, že pracovníci mají mnoho dalších činností a zájmů najednou, a žádný není schopen věnovat se práci ve Společnosti naplno. V posledních dvou letech jsou však spokojeni s vyřizováním klientů. Chloubou Společnosti je unikátní archiv, který se podařilo shromáždit a který nemá obdoby

¹⁴⁴ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Poradenství pro odpadlíky*. s. 5-10 [online] c2006, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/stranky/poradna/2.pdf>>.

¹⁴⁵ ŠTAMPACH, I. *Přehled religionistiky*. s. 190.

¹⁴⁶ Srov. *Stanovy* [online] c2006. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/stranky/onas/stanovy.pdf>>.

v Evropě. Najdeme v něm tiskopisy a plakáty nových náboženských hnutí, výzkumné materiály či práce studentů. Výhodu vidí také v tom, že se jejich poradenská činnost vyhnula zachraňování lidí ze sekt neboli proti sektářství, jak je tomu jinde ve světě. V poradenském procesu hrají roli prostředníka mezi klientem a náboženskou skupinou. Odmítají přistoupit na černobílé vidění nevinnosti odpadlíka a proradnosti jeho bývalé náboženské skupiny.

3.2. *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt*

Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt¹⁴⁷ funguje jako jedna ze služeb občanského sdružení YMCA Olomouc (YMCA = Křesťanské sdružení mladých lidí), které směřuje svou činnost zejména k organizaci takových programů, které by přispívaly ke zvyšování vzdělání, zlepšování sociálních podmínek života, podporovaly demokratické myšlení a jednání a vedly ke smysluplnému využívání volného času. V roce 1995 došlo v organizaci YMCA v České republice – místním sdružení Olomouc k setkání lidí, kteří se problematikou nových náboženských hnutí, náboženských sekt, psychické manipulace a dalších příbuzných témat, již delší dobu zabývali. Vyhodnotili, že by bylo účelné a přínosné formalizovat aktivity, kterým se již každý svým způsobem věnoval, a proto v březnu 1996 založili CPoNS – Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt jako jednu z aktivit občanského sdružení YMCA Olomouc.

3.2.1. Popis a cíle činnosti

Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt nabízí v této problematice několik konkrétních služeb, které lze v této souvislosti využít. Jde především o poradenství formou telefonické linky, osobních konzultací a zodpovídání dotazů přes e-mail cpons@centrum.cz, včetně konzultací studentských prací. Dále poskytuje přednáškovou činnost ve formě veřejných seminářů, školení či přednášek nejen na školách. Přednášky mohou být dvojího typu. Buď mají charakter preventivní anebo už přímo řeší problém s nějakou konkrétní náboženskou skupinou, která se například na škole vyskytla.

¹⁴⁷ Pozn. Informace týkající se Centra pro prevenci v oblasti náboženských sekt, které v této kapitole používáme, poskytl v rozhovoru pan Jaroslav Hynek, pracovník Centra. Srov. Příloha č. 2.

CPoNS se zabývá sběrem dat a monitorováním situace na poli nových náboženských směrů a sekt v České republice, jež probíhá prostřednictvím trvalého zájmu o tuto oblast. Pracovníci Centra aktivně vyhledávají nové informace (médiá, tiskoviny samotných skupin, plakáty, internet) nebo je získávají na setkáních s dalšími lidmi, kteří se buď problematikou zabývají nebo také prostřednictvím tazatele – klienta, který je na novou skupinu či informaci upozorní. Veškeré informace a nasbíraná data se používají také na tvorbu internetové informační databáze.

V rámci své činnosti se Centrum zaměřuje také na publikační činnost a tvorbu vzdělávacích materiálů. Vydalo již například brožurku pro frekventanty školení z řad učitelů Problematika náboženských sekt (1998), zpracovalo kapitolu o Náboženských sektách ve výukové brožuře Biblických úkolů pro mládež Církve adventistů sedmého dne (2004) a připravuje toto téma jako studijní příručku pro pracovníky s mládeží Českobratrské církve evangelické.

Nechybí ani spolupráce s médii a organizacemi pracujícími na poli prevence. CPoNS je nejvíce kontaktováno novináři v situaci, kdy probíhá nějaká kauza z oblasti náboženských sekt. Novináři v těchto případech většinou požadují konzultaci ke konkrétnímu případu, vyjádření odborníka ke svému článku, žel někdy jen potvrzení svých spekulací a konstrukcí. Jinou formou je pak pozvánka k rozhovoru na obecné téma náboženských sekt a to buď z tištěných médií či rozhlasu. Spolupráce s organizacemi probíhá především formou pozvání na přednášku – ať už jsou to školy, školní kluby, otevřené kluby či nízkoprahová centra, akce různých církví nebo občanských sdružení pracujícími s mládeží.

Přímou spolupráci – nějaké dlouhodobé strategické partnerství – nemá CPoNS s žádnou organizací ani institucí. Po celou dobu existence je však v kolegiálním kontaktu se Společností pro studium sekt a nových náboženských směrů. Centrum se účastní všech jejich seminářů, občas přispívá svými články do časopisu *Dingir*, konzultují určité jevy a skupiny, působící v ČR. Dlouhodobě spolupracují s některými školami, kam jezdí pravidelně přednášet.

Hlavním cílem je přinášet informace o předmětné oblasti všem dostupným cílovým skupinám, především lidem, kteří aktuálně řeší konkrétní problém v této oblasti a preventivní činnost. Vizí do budoucnosti je především dlouhodobé udržení současné nabídky Centra pro prevenci v oblasti náboženských sekt.

Finanční náklady vynaložené na fungování jsou minimální. Zdroji pro činnost jsou především finanční prostředky z YMCA v ČR skrze YMCA Olomouc a občasné dotace Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR. Řadu výloh si dobrovolníci hradí sami, což chápou jako formu pomoci projektu CPoNS.

3.2.2. Cílová skupina

Do Centra nejčastěji přicházejí klienti dvojího typu. Za klienty prvního typu lze označit rodiče, příbuzné a přátelé těch, kteří se nacházejí v nějaké náboženské skupině, o které buď informace mají, anebo o ní naopak nic konkrétního nevědí. Samotní lidé ze sekty však těchto služeb využívají jen ve velmi výjimečných případech. Klienti druhého typu jsou především střední, vyšší odborné a vysoké školy, které mají zájem informovat o této problematice své studenty formou přednášek nebo samotní studenti a učitelé, kteří si chtějí rozšířit obzor svých znalostí v této problematice. Do tohoto typu klientů spadají taktéž poradny, kluby, nízkoprahová centra, občanská sdružení pro mládež, různá setkání mládeže, novináři atd.

3.2.3. Práce s klienty

Způsob práce se odvíjí především od typu klienta. Například studentům, kteří zpracovávají své absolventské, bakalářské nebo diplomové práce, poskytují konzultace, informace, doporučují se zdroje apod. Školám poskytují přednášky. Dále pak poradny či učitelé si mohou objednat semináře a rozšířit si tak vědomosti pro svou práci. Klienti, kteří CPoNS kontaktují ve věci konkrétních skupin a řeší tedy konkrétní problém, bývají většinou příbuzní či přátelé člověka, který je v počátečním stádiu kontaktu s nějakou náboženskou skupinou. Těmto klientům jsou poskytovány zejména základní informace o skupině a psychologických mechanismech, které probíhají nebo které mohou následovat. Seznamují také s ideální formou komunikace s takovým člověkem apod. Pomoc CPoNS tedy spočívá především ve zprostředkování informací klientům, aby se i oni dokázali v pro ně nové situaci lépe orientovat a rozhodovat v dalším postupu.

3.2.4. Personální zajištění

CPoNS je volným sdružením dobrovolníků, kteří se tématem sekt a nových náboženských hnutí zabývají jako hraničním tématem svých oborů, a přímo se mu věnují spíše ve volném čase. Není zde nijak specificky organizovaná struktura každý je kompetentní samostatně poskytovat informace, pořádat přednášky apod. Profesionální zázemí těchto dobrovolníků je různé – psychologie, sociologie, teologie, sociální práce apod. Specifická oblast nových náboženských hnutí a sekt je jejich osobním zájmem, který propojují se svými hlavními obory. Dobrovolníci poskytují poradenství i přednášky v různém rozsahu, přičemž každý se specializuje na určité oblasti. Pro Centrum pracují tři kmenoví pracovníci: sociolog-pedagog, sociální pracovník a teologicko-pastorační pracovník. Dále pak několik pracovníků angažujících se v několika dalších případech. Všichni pracovníci jsou schopni realizovat přednášku na obecné téma – Nová náboženská hnutí a sekty v České republice s řadou konkrétních zkušeností ze své dvacetileté praxe. Zároveň všichni mají základní (přesto dostatečné) povědomí o většině skupin působících na území ČR. Každý z nich se specializuje podrobněji na některé ze skupin a informace si vzájemně předávají. Administrativní záležitosti Centra má na starosti pan Jaroslav Hynek, jeden ze tří kmenových pracovníků.

3.2.5. Hodnocení činnosti

CPoNS svou činnost hodnotí jako smysluplnou. Rozsah i objem poskytovaných služeb vidí v rámci personálních a tedy i časových možností a především s ohledem na její dobrovolnický charakter, za adekvátní a dostatečnou. Pokud by Centrum mělo k dispozici větší finanční prostředky, investovali by je především do nákupu literatury, k platbě za kurzy či akce jednotlivých skupin, případně k úhradě nákladů pracovníka na částečný úvazek.

Závěr

Cílem této práce bylo poskytnout přehled o možnostech prevence a pomoci v otázce sekt a jejich působení, a podat ucelený přehled o vybraných organizacích a jejich činnosti, které se v České republice touto problematikou zabývají. Vybranými institucemi byly *Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů* a *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt*, které funguje jako jedna ze služeb občanského sdružení YMCA Olomouc.

Kapitola 1 *Otázka sekt* nás uvádí do problematiky sekt. Již na začátku kapitoly se dozvídáme, jak nesnadné je vymezení pojmu sekta a jak nepřesné může být u nás jeho užívání. Kromě tohoto výrazu je zde vymezeno také několik dalších pojmů, které jsou s tematikou sekt úzce spjaté. Dále nás kapitola seznamuje s charakteristickými rysy sektářství, popisuje možné postupy při získávání nových členů včetně využívání psychické manipulace, uvádí dělení sekt podle toho, na co se zaměřují a podle postoje, který zauímají ke světu, a ukazuje nám, kteří lidé mohou být ke vstupu do sekt náchylnější a z jakých příčin. V neposlední řadě se zde seznamujeme také s možnými důsledky, které mohou být způsobeny pobytem v sektě.

Kapitola 2 *Možnosti prevence a pomoci* ukazuje, že je důležité věnovat se v této problematice dvěma základním oblastem práce – prevenci a následné pomoci. V oblasti prevence vyzdvihuje a popisuje především roli státu a legislativy, médií, rodiny, přátel a úlohu samotného jednotlivce. Dále blíže seznamuje s některými možnostmi následné pomoci v případě selhání prevence jako například výstupové poradenství, pastorační poradenství, křesťanská pastorační péče nebo svépomocné a podpůrné skupiny. Součástí této kapitoly je také uvedeno několik rad pro blízké členů sekt.

Závěrečná kapitola 3 *Specializované organizace v ČR zabývající se problematikou sekt* je úzce spjata s předešlou kapitolou, neboť především tyto specializované organizace se ve velké míře podílejí na prevenci a následné pomoci v této oblasti. Kapitola podává zejména přehled o činnosti a fungování Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů a Centra pro prevenci v oblasti náboženských sekt, které se touto problematikou zabývají v největší míře. Dozvídáme se zde informace týkající se jejich vzniku, činnosti, cílů, vizí, práce s klienty, financování, personálního zajištění nebo hodnocení činnosti včetně kladů a záporů.

Napsání této práce je pro mě velkým přínosem. Jak už jsem se zmínila v úvodu, absolventská práce ve mně vyvolala několik nejasností a otázek, které se mi při psaní této práce

postupně vyjasňovaly. Pochopila jsem, že není správné označovat každý náboženský směr či skupinu okamžitě za sektu, jak se to ovšem v naší společnosti běžně děje. Zvykli jsme si označovat za sekty vše pro nás neznámé a nějakým způsobem odlišné. Nedávno jsem se například setkala s osobou, která označila za sektu i katolickou církev. To, že se v ní nějaké sektářské rysy nacházejí, ji však nedělá sektou. Důležité je spíše snažit se vnímat míru uplatnění sektářských rysů v dané skupině. Předpokládám, že skupiny, kde se sektářské rysy nacházejí ve velké míře, pak lze označit jako sekty. Otázkou ovšem je, co je ta velká míra.

Zároveň mi tato práce umožnila nový osobní pohled jako věřícího křesťana na nová náboženská hnutí, který byl většinou spíše odsuzující. Uvědomila jsem si, že je důležité respektovat tyto lidi v jejich víře a zároveň být otevřen pro dialog s nimi. V této souvislosti se chystám využít nabídky navštívení jedné náboženské skupiny v Olomouci, která mi byla poskytnuta pracovníkem z Centra pro prevenci v oblasti náboženských sekt. Velkým přínosem byly také rozhovory se zástupci obou organizací s panem Jaroslavem Hynkem za Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt a PhDr. Zdeňkem Vojtíškem za Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů.

Tato práce nabízí relativně ucelený přehled o prevenci a následné pomoci, které zprostředkovávají specializované instituce Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů a Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt. Může sloužit jako informační materiál veřejnosti a lidem, kteří by si chtěli najít literaturu s ucelenějším přehledem. Specializované organizace si uvědomují důležitost vedení společnosti ke kritickému myšlení a získávání informací, proto se touto problematikou zabývají, pořádají přednášky na školách i pro širokou veřejnost, věnují se publikační činnosti a spolupracují s dalšími institucemi.

Prameny a literatura

- ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999. 253 s. ISBN 80-7184-774-7.
- BERGER, Peter L. *Vzdálená sláva: hledání víry ve věku lehkověrnosti.* Brno: Barrister & Principal, 1997. 185 s. ISBN 80-85947-18-8.
- BÜCHNEROVÁ, Barbara. *Co máme vědět o sektách.* 1. vyd. Praha: Amulet, 1999. 127 s. ISBN 80-86299-02-3.
- DOKUMENTY KATOLICKÉ CÍRKVE. *Sekty a nová náboženská hnutí.* 1. vyd. Praha: Zvon, 1997. 97 s. ISBN 80-7113-207-1.
- ENROTH, Ronald. *Za novými světy.* 2. vyd. Praha: Návrat domů, 1995. 180 s. ISBN 80-85495-29-5.
- HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů.* 1. vyd. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994. 286 s. ISBN 80-85880-03-2.
- HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie.* 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 168 s. ISBN 80-7178-198-3.
- HUBBARD, L. Ron. *Scientologie myšlení.* 1. vyd. Denmark: NewEra, 1999. 183 s. ISBN 87-7816-708-6.
- KAŠPARŮ, Max. *Z pláště a dalmatiky.* 1. vyd. Brno: Cesta, 2006. 255 s. ISBN 80-7295-081-9.
- KUBÁČKOVÁ, Barbora. *Sekty, jejich psychosociální dopad na člověka a možnosti pomoci.* Absolventská práce. Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. 2009. 43 s.
- LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 181 s. ISBN 80-210-1645-0.
- MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce.* 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce.* 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 312 s. ISBN 80-7178-473-7.
- MILITKÁ, Cecílie. *Metodika informací a rad pro blízké členů sekt.* Absolventská práce. Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. 1999. 35 s.
- NOVOTNÝ, Tomáš., VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Základní orientace v nových náboženských směrech.* 3. vyd. Praha: Oliva, 1995. 47 s. ISBN 80-85942-00-3.

NOVOTNÝ, Tomáš a kol. *Zneužití náboženství*. 2. vyd. Praha: Oliva, 1996. 24 s. ISBN 80-85942-22-4.

OPATRŇY, Aleš. *Malý slovník sekt*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. 143 s. ISBN 80-7192-246-3.

PORTERFIELDOVÁ, Kay M. *O sektách*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1997. 174 s. ISBN 80-7106-233-2.

ŠTAMPACH, O. Ivan. *Malý přehled náboženství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 81 s. ISBN 80-04-26123-X.

ŠTAMPACH, O. Ivan. *Přehled religionistiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-384-0.

ŠTAMPACH, O. Ivan. *Sekty a nová náboženská hnutí*. 2. vyd. Praha: Oliva, 1995. 16 s. ISBN 80-85942-01-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-7178-214-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 440 s. ISBN 80-7178-798-1.

WIEBEUS, Hans-Otto. *Sekty a lovci duší*. 1. vyd. Plzeň: Nava, 2006. 296 s. ISBN 80-7211-224-4.

Zákon č. 1/1993 Sb. *Ústava České republiky*.

Zákon č. 2/1993 Sb. *Listina základních práv a svobod*.

Zákon č. 3/2002 Sb. *O církvích a náboženských společnostech*.

Seznam internetových odkazů:

Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt [online] c1998-2004. Dostupné z:

<<http://www.cpons.cz/>>.

CzechKid [online] c2007. Dostupné z: <<http://www.czechkid.cz/>>.

Dingir [online] c2010. Dostupné z: <<http://www.dingir.cz/>>.

iEncyklopedie [online] c2007. Dostupné z: <<http://www.iencyklopedie.cz/info/index.php>>.

Ministerstvo vnitra České republiky [online] c2010. Dostupné z:
<<http://aplikace.mvcr.cz/rady/sdruzeni/sdruz108.html>>.

ONDRÁČKOVÁ, Dominika. *Sekty clanek. pdf* [online] c2010, Dostupné z:
<<http://www.mvcr.cz/clanek/sekty-a-nova-nabozenska-hnuti-bezpecnostni-hrozba.aspx>>.

Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů [online] c2006. Dostupné z:
<<http://www.sekty.cz/www/index.php>>.

Stanovy [online] c2006. Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/stranky/onas/stanovy.pdf>>.

Transcendentální meditace [online] c2008. Dostupné z: <<http://www.tmcentrum.cz/>>.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Pojem sektářství v kontextu psychologie náboženství. pdf* [online] c2006.
Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/stranky/poradna/3.pdf>>.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Poradenství pro odpadlíky. pdf* [online] c2006. Dostupné z:
<<http://www.sekty.cz/www/stranky/poradna/2.pdf>>.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Postup pastoračního poradenství typu „odpadlík“. pdf* [online] c2006.
Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/stranky/poradna/5.pdf>>.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Postup pastoračního poradenství typu „příbuzný“. pdf* [online] c2006.
Dostupné z: <<http://www.sekty.cz/www/stranky/poradna/4.pdf>>.

Význam rodiny pro rozvoj osobnosti [online] c2008. Dostupné z:
<<http://www.iustin.cz/art.asp?art=3>>.

Wikipedie otevřená encyklopedie [online] c2010. Dostupné z: <<http://www.wikipedia.org/>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Rozhovor o Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů

Dotazovaným byl PhDr. Zdeněk Vojtíšek, pracovník Společnosti.

1. Pastorační poradenství, o kterém jsem se dočetla, na Vašich stránkách používáte v současné době ve vaší poradně při práci s klienty?

S poradnou je to složitější. Je zvláštní. Původně tam neměla být. Nebyl plán věnovat se veřejnosti. Spíš to vyplynulo ze situace, že lidé se ozývali. Fungovala jednou týdně, dvakrát týdně, pak zase jednou týdně. Většinou tam byl pan Vojtíšek a další lidé z univerzity jako Remeš - psychiatrická léčebna Bohnice. Poradna byla dosti rozptýlená. Neměli společnou koncepci poradenské práce, každý ji dělal po svém. Každý pracuje jinak. Nepřijímají deprogramování. Vojtíšek vypracoval Koncepci poradenství v oblasti sektářství – více teoreticky pastorační poradenství. Spíše obecné poradenství. Každý pracuje jinak, ale konzultují to společně. Pastorační poradenství je Vojtíšková vize. Poradenství směřuje k vyrovnaní a ke komunikační strategii pro zachování vztahů.

2. Má supervidovaný tým stejné složení jako na stránkách nebo se změnilo?

Vzájemná intervize, supervize. Nejvíce se angažuje Vojtíšek a Remeš, který má psychoterapeutický výcvik, vzdělání v oblasti teologie.

3. Přicházejí více klienti typu příbuzní nebo odpadlíci? Jaký je mezi nimi poměr?

9:1 příbuzní a odpadlíci.

4. Ve kterém roce byla poslední konference a na jaké téma?

Záleží na možnosti prostoru a zájmu. Dříve byla dobrá zejména psychiatrická léčebna Karlova. Situace v oblasti nových náboženských hnutí nebyla nakonec tak dramatická, jak se v 90. letech předpokládalo. Dělalí se výjimečně, návalově. V podstatě zájem ustoupil. Není k tomu čas a vůle to zorganizovat.

5. Bude teď v nejbližší době nějaký seminář a na jaké téma?

Semináře vypadají plodně, nechtějí se jich vzdát. V současné době jsou v útlumu. Plánuje se Honza Vymětal z Olomouce. Jsou i další typy.

6. Jaká je vaše organizační struktura, kolik máte pracovníků, jaké mají kompetence, na co se zaměřují? Jsou placení?

Dobrovolný charakter, podpora, zavolají. Výbor. Vystupování za společnost – předseda a mluvčí. Postoje jsou různé. Členové výboru. Jeden čas šikovná studentka v sociálních službách. Společnost byla zařazena do sítě poraden, kde byli asi 2,5 roku. Pak zase přežívali bez příspěvku. Byl pořádek dobře vedená evidence klientů, standardy. V současné době má Společnost asi 16 členů.

7. Jaké jsou zdroje financování Vaší Společnosti?

Příspěvky, dobrovolné dary, granty.

8. Jak hodnotíte Vaši činnost? Je něco, v čem vidíte nedostatky, co byste mohli vylepšit?

Nedostatky vidí ve všem. Zejména je mnoho činností, nikdo se tomu nevěnuje naplno. Hlavní nedostatek je bezkonceptnost, chaotičnost v získávání peněz. Žádná systematická práce, financování, rozvoj práce. Není na to kapacita. Nedělají reklamu. Je více práce než jsou schopni unést. Ubylo klientů. V posledních dvou letech jsou spokojeni s vyřizováním klientů, je jich málo. Jsou zaplaveni zájmem a prací, která je nehonorovaná, vyčerpávající. Společnost je poznamenána neustálým chvatem, něco co mělo být hotovo už minulý měsíc. Podařilo se shromáždit unikátní archiv, který nemá obdoby v Evropě. Plakáty, tiskopisy, výzkumné materiály, práce studentů. Archiv je velké plus. Poradenská práce se vyhnula zachraňování lidí ze sekt. Klientům se věnují, ale nejsou na straně proti sektářství. Hrají roli prostředníka.

9. Jakou máte vizi do budoucna?

Optimistická vize. Kancelář Společnosti byla dříve v nájmu. Ukončili ho. Mají příslib na Husitské teologické fakultě v Praze. Jsou zde pěkné místnosti pro archiv a poradnu. Společnost bude mít asi po 20. letech hezké zázemí plus spolupráce s Husitskou teologickou fakultou tak vypadá dobře. Zkulturnit, uklidnit a zprofesionalizovat práci.

10. S kým Společnost spolupracuje, další organizace apod.?

Velmi zřídka. Média jednoznačně. Školská zařízení si je vyhledávají samy, stejně jako média. Vojtíšek přednáší pro psychology, pedagogicko-psychologické poradny aj. Není zahraniční spolupráce, protože většina organizací jsou zaměřené protisektářsky. Dříve spolupracovali s Dialog centrem v Dánsku. Podobné centrum je i v Berlíně, vede ho evangelický farář, který má hodně znalostí o Scientologické církvi. V Londýně Inform LSE při Londýnské škole ekonomie a věd. Společnost si dává pozor na akademickou izolaci, aby byla pro veřejnost a na protisektářství.

11. Existují nějaké nové projekty kromě těch, o kterých jsem se dočetla na Vašich stránkách či jaké plánujete projekty do budoucna.

CzechKid, projekt náboženský dialog se neustále vyvíjí, mezináboženský kalendář. Momentálně žádný nový projekt není, ale co není, může být.

Rozhovor o Centru pro prevenci v oblasti náboženských sekt

Odpovědi na otázky poskytl pan Jaroslav Hynek, pracovník Centra.

Jak vznikla vaše organizace na čí popud?

V roce 1995 došlo v organizaci YMCA v České republice – místním sdružení Olomouc k setkání lidí, kteří se problematikou nových náboženských hnutí, náboženských sekt, psychické manipulace a příbuzných témat již delší dobu zabývali. Vyhodnotili, že by bylo účelné a přínosné formalizovat aktivity, kterým se již předtím každý svým způsobem věnovali a proto v březnu roku 1996 založili CPoNS – Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt jako jednu z aktivit občanského sdružení YMCA.

Jakou činností se zabýváte?

Naše centrum poskytuje tyto služby:

- a) PORADENSTVÍ - telefonická linka, osobní konzultace, dotazy přes e-mail cpons@centrum.cz. Včetně konzultací studentských prací.
- b) PŘEDNÁŠKOVÁ ČINNOST - veřejné, semináře, školení.
- c) SBĚR DAT – monitoring situace v ČR.
- d) PUBLIKAČNÍ ČINNOST a tvorba vzdělávacích materiálů
- e) SPOLUPRÁCE S MÉDII a organizacemi pracujícími na poli sociální prevence

Jaký je hlavní cíl vaší služby? Jaké máte dílčí cíle? Jakou máte vizi do budoucna?

Cílem je přinášet informace o předmětné oblasti všem dostupným cílovým skupinám, především lidem, kteří aktuálně řeší konkrétní problém v této oblasti a preventivní činnost. Vizí je dlouhodobé udržení současné nabídky centra.

Jaké lidi zaměstnáváte? Jaké kompetence mají zaměstnanci?

CPoNS nemá žádné zaměstnance, centrum působí na dobrovolnické bázi. Profesionální zázemí těchto dobrovolníků je různé – sociologie, sociální práce, teologie... specifická oblast nových náboženských hnutí a sekt je jejich osobním zájmem, který propojují se svými hlavními obory. Dobrovolníci poskytují přednášky i poradenství v různém rozsahu, každý se specializuje na určité oblasti.

Jak pracujete s klienty? Jakým způsobem jim pomáháte?

Záleží na typu klienta. Klienty jsou např. studenti, kteří píšou své absolventské, bakalářské, diplomové práce, kterým poskytujeme konzultace, informace, doporučujeme zdroje, apod. Klientem jsou i školy, kterým poskytujeme přednášky, dále pak poradny, učitelé, kteří si objednaným seminářem chtějí rozšířit své vědomosti pro svou práci.

Klienti, kteří nás kontaktují ve věci konkrétních skupin a řeší konkrétní problém, jsou většinou příbuzní či přátelé člověka, který je v počátečním stádiu kontaktu s nějakou náboženskou skupinou. Těmto klientům poskytujeme především informace o skupině, o psychologických mechanismech, které probíhají a které mohou následovat. O „ideální“ formě komunikace s tímto člověkem apod. Naše pomoc tedy spočívá především ve zprostředkování informací klientům, aby se oni dokázali v pro ně nové situaci lépe orientovat a rozhodovat v dalším postupu.

Jaké jsou zdroje vašeho financování?

Finanční náklady na fungování našeho centra jsou minimální. Zdroji pro naši činnost jsou prostředky z YMCA v ČR skrze YMCA Olomouc, občasně dotace z MŠMT ČR, řadu výloh si dobrovolníci hradí sami, což chápou jako formu pomoci projektu CPoNS.

Jak hodnotíte vaši činnost? Je něco, v čem vidíte nedostatky?

Naši činnost považujeme za smysluplnou a rozsah i objem poskytovaných služeb vidíme v rámci našich personálních a tedy časových možností a především s ohledem na její dobrovolnický charakter, za adekvátní a dostatečnou.

S kým spolupracujete?

Přímou spolupráci - nějaké dlouhodobé strategické partnerství - nemáme s žádnou organizací či institucí. V kolegiálním kontaktu jsme po celou dobu naší existence se SSSNNS, účastníme se všech jejich seminářů, přispíváme občas do časopisu Dingir, konzultujeme určité jevy a skupiny působící v ČR. Dlouhodobě spolupracujeme s některými školami, kam pravidelně jezdíme přednášet.

Jakým způsobem probíhá monitorování situace v ČR a sběr dat?

Monitoring situace v oblasti nových náboženských směrů a sekt v ČR probíhá prostřednictvím trvalého zájmu o tuto oblast. Pracovníci centra aktivně vyhledávají nové informace (médiá, tiskoviny samotných skupin, plakáty, internet) nebo se nové informace dozvídají na setkání s dalšími lidmi, kteří se buď problematikou zabývají, nebo také prostřednictvím tazatele – klienta, který je na novou skupinu či informaci upozorní.

Jaké vzdělávací materiály jste už vydali a komu jsou určeny?

CPoNS vydalo brožurku pro frekventanty školení z řad učitelů Problematika náboženských sekt (1998), zpracovalo kapitolu o Náboženských sektách ve výukové brožuře Biblických úkolů pro mládež CASD (2004) a připravuje toto téma jako studijní příručku pro pracovníky s mládeží v ČCE.

Jak vypadá spolupráce s médii a organizacemi pracujícími na poli prevence?

CPoNS je kontaktováno novináři většinou v situaci, kdy probíhá nějaká kauza z oblasti náboženských sekt. Novináři požadují většinou konzultaci ke konkrétnímu případu, vyjádření odborníka do svého článku, žel někdy jen potvrzení svých spekulací a konstrukcí. Jinou formou je pak pozvánka k rozhovoru na obecné téma náboženských sekt a to buď z tištěných médií či rozhlasu.

Spolupráce s jinými organizacemi probíhá většinou ve formě pozvání na přednášku – ať už jsou to školy, školní kluby, otevřené kluby či nízkoprahová centra, akce různých církví nebo občanských sdružení pracujících s dětmi a mládeží.

Co byste vylepšili na vaší službě, kdyby například byly větší finanční prostředky?

Pokud bychom měli větší finanční prostředky, investovali bychom je především do nákupu literatury, platbě za kurzy či akce jednotlivých skupin, případně k úhradě osobních nákladů pracovníka na částečný úvazek.

Kolik dobrovolníků pracuje v Centru, jakých profesí, a na jaké oblasti poradenství či přednášek se specializují?

Pro CPoNS pracují tři kmenoví pracovníci – sociolog-pedagog, sociální pracovník a teologicko-pastorační pracovník. Dále pak několik dalších pracovníků angažujících se v konkrétních případech.

Všichni pracovníci CPoNS jsou schopni realizovat přednášku na obecné téma – Nová náboženská hnutí a sekty v ČR s řadou konkrétních zkušeností ze své dvacetileté praxe.

Zároveň všichni mají základní (přesto dostatečné) povědomí o většině skupin působících na území ČR. Každý z nich se specializuje podrobněji na některé ze skupin a informace si vzájemně předávají.

Přemýšlíte o nějakém dlouhodobém strategickém partnerství s nějakou organizací?

Ne. Současný způsob práce je vyhovující.